

SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE A INSTITUTULUI DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

ADINA BORONEANȚ*, ANDREI MĂGUREANU**, AUREL VÎLCU***

În perioada 19–21 martie 2014, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române a găzduit sesiunea anuală de comunicări științifice, reunite în cadrul temei *Metodă, teorie și practică în arheologia contemporană*. Manifestarea a avut loc la sediul institutului din strada Henri Coandă nr. 11 (Casa Macca).

Pe parcursul celor trei zile ale evenimentului, comunicările s-au desfășurat în două secțiuni succesive: rapoarte de cercetare arheologică (incluzând rapoarte anuale sau de sinteză referitoare atât la săpături recente, cât și la cercetări mai vechi, dar rămase inedite) și comunicări științifice având drept subiect rezultate ale unor studii interdisciplinare, noi tipuri de abordări metodologice și teoretice în cercetarea arheologică sau contribuții ale izvoarelor arheologice la cunoașterea istoriei. Un element de noutate îl constituie prezentarea unei expoziții de postere înscrise în aceeași tematică generală a sesiunii. În continuarea demersului inițiat anul precedent, în cadrul sesiunii a avut loc și o secțiune dedicată prezentărilor de volume de specialitate apărute în 2013 (volume de autor, colaborări sau editări de carte ale membrilor Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”).

În ultima zi a sesiunii (21 martie) lucrările s-au desfășurat în paralel cu cele ale colocviului internațional *Pleistocene and Early Holocene studies – New Perspectives*, dedicat cu precădere problemelor paleoliticului, mezoliticului și tranziției mezolitic – neolitic timpuriu în Peninsula Balcanică.

În cadrul **secțiunii de rapoarte arheologice**, au fost înscrise 35 de rapoarte de cercetare arheologică sistematică și preventivă, susținându-se 34, dintre care zece reflectând epocile pre-și proto-istorică, 17 epoca greco-romană, șapte perioada Evului Mediu. Lista completă a rapoartelor este prezentată mai jos¹:

1. Marian Cosac, George Murătoareanu, Radu Alexandru, Loredana Niță, *Rezultate preliminare ale cercetărilor arheologice de pe șantierul Malu Dinu Buzea (sat Cremenea, comuna Sita Buzăului, jud. Covasna) – Campania 2013*;
2. Cornelia-Magda Lazarovici (IA Iași), Gheorghe Lazarovici (ULB Sibiu), *Rezultatele cercetărilor arheologice din Cheile Turzii – Peștera Ungurească (Campaniile 2010–2013)*;
3. Alexandru Vulpe, Meda Toderas, Svend Hansen, Agathe Reingruber, *Cercetările arheologice de la Pietrele – Campania 2013*;

* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: boro30@gmail.com.

** Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: arheologiemedievala@yahoo.com.

*** Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: aurelvilcu@gmail.com.

¹ Atât pentru rapoartele de cercetare arheologică, cât și pentru comunicări au fost marcate între paranteze drepte prezentările înscrise în program și nesusținute. Pentru a evita repetițiile, afilierea instituțională a autorilor este trecută doar în lista rezumatelor manifestării.

4. Alin Frînculeasa, Bianca Preda, Andrei Soficaru, Tiberiu Nica, *Cercetări arheologice preventive în situl Ariceștii – Rahtivani (jud. Prahova) – tumulul IV*;
5. Ion Motzoi-Chicideanu, Monica Chicideanu-Șandor, Mihai Constantinescu, Dan Costache, Dan Pârcălabu, *Cimitirul din epoca bronzului de la Cârloămănești – La Arman. Campania din 2013*;
6. Antoniu Marc, Cătălin Rișcuța, Alexandru Bărbat, *Un complex de la finalul bronzului târziu descoperit la Șoimuș – Teleghi, jud. Hunedoara*;
7. Anca Ganciu, Vlad V. Zirra, Gheorghe Matei, *Stelnica – Grădiștea Mare. Campania 2013*;
8. Sebastian Matei, Despina Măgureanu, Maria-Magdalena Ștefan, Dan Ștefan, *Dava de la Cârloămănești – Cetățuia. Amenajarea spațiului intern al așezării și a sistemului de acces*;
9. Rodica Ursu, Andrei Corobcean, *Incinta fortificată de la Stolniceni, raionul Hâncești, R. Moldova. Cercetările din anii 2012–2013 (În memoria arheologului Tudor Arnăuț)*;
10. Done Șerbănescu, Cristian Schuster, Alexandru Morintz, Ion Tuțulescu, *Radovanu – Gorgana 2 – Campania 2013*;
11. Mircea Dabîca, *Histria. Sector Sud. Campania 2013*;
12. Theodor Isvoranu, Mircea Dabîca, *Monede descoperite la Histria în sectorul Sud (campaniile 2011–2012)*;
13. Mircea Angelescu, Valentin Bottez, Iulian Ganciu, *Histria. Basilica Pârvan. Campania 2013*;
14. Valentin Bottez, Alexandra Țârlea, Alexandra Lițu, *Histria. Sector Acropola Centru-Sud. Campania 2013*;
15. Iulian Bîrzescu, Alexandru Avram, Monica Mărgineanu Cîrstoiu, Virgil Apostol, Florina Panait-Bîrzescu, Alexandra Lițu, Karin Maurer, Gabriel Talmațchi, *Histria. Sectorul T*;
16. Irina Achim, *Histria. Basilica cu criptă. Campania 2013*;
17. Viorica Rusu-Bolindeț, Alexandru Bădescu, Vlad-Andrei Lăzărescu, Mihai Dima, Claudia Radu, *Cercetări recente ale Basilicii extra muros de la Histria la 100 de ani de la debutul săpăturilor arheologice*;
18. Alexandru Barnea, *Cercetările arheologice de la Tropaeum Traiani din 2013*;
19. Adriana Panaite, *Tropaeum Traiani. Cercetările arheologice din zona de la nord de Basilica A (Sector A) – campania 2013*;
20. Robert Constantin, Carol Căpiță, Nicolae Alexandru, *Tropaeum Traiani. Cercetările din Sectorul C – campania 2013*;
21. Cristina Alexandrescu, *Troesmis – Rezultatele cercetărilor din 2011–2013*;
22. Constantin C. Petolescu, Florian Matei-Popescu, Ștefan Vasiliță, *Amfiteatrul militar de la Drobeta – campania 2013*;
23. Adrian Ardeț, Dimitrie Pavel Negrei, Lavinia Grumeza, *Tibiscum. Cercetări arheologice 2013*;
24. [Mariana Balaci Crînguș, Simona Regep, Călin Timoc, *Cercetările din castrul și vicusul militar de la Tibiscum – campania 2013*];
25. Constantin Petolescu, Florian Matei-Popescu, Ion Dumitrescu, Teodor Cioflan, *Castrul de la Câmpulung – Jidova – campania 2013*;
26. Constantin Petolescu, Florian Matei-Popescu, Ion Dumitrescu, *Termele militare de la Voinești – campania 2013*;
27. Mircea Negru, Lucian Amon, Emilian Gamureac, Laurențiu Guțică, *Romula. Sectorul de nord. Campania arheologică din anul 2013*;
28. Mihail Zahariade, Traian Dvorski, Marinela Peneș, Lucian Mureșan, Ioana Crețulescu, *Edificiul A din castrul roman de la Drajna de Sus, jud. Prahova. Raport preliminar*;

29. Daniel Spânu, *Cuptorul de olar din secolul VIII p. Chr. de la Sighișoara „Dealul Viilor”*;
30. Oana Damian, Mihai Vasile, Daniel Ene, Gabriel Vasile, *Nufăru, jud. Tulcea, punctul Trecere bac – campania 2013. Date arheologice și antropologice*;
31. Adrian Ioniță, *Informații noi despre cetatea Feldioara. Cercetările arheologice din 2013*;
32. Gabriel Izdrăilă, Ionuț Codrea, *Cercetări arheologice recente la cetatea Deva. Incintele II și III (sec. XV–XVIII)*;
33. Daniela Marcu Istrate, *Date noi despre începuturile orașului Brașov prin prisma cercetărilor arheologice recente*;
34. Andrei Măgureanu, Bogdan Ciupercă, Alin Anton, *Cercetările arheologice de la Târgșor. Campania 2013*;
35. Marin Iulian Neagoe, *Monedele descoperite în cetatea Severinului în campaniile 2011–2012 și contextul lor stratigrafic*.

În cadrul secțiunii de **comunicări** au fost înscrise 34, dintre care s-au prezentat 28, absența, motivată, a vorbitorilor fiind parțial suplinită de rezumatele prezentărilor. Predominante (17) au fost comunicările vizând perioadele pre- și proto-istorică. Tematica a fost surprinzător de largă – incluzând de la analize de tip tradițional ale materialului arheologic la noi abordări în demersul antropologic, studii interdisciplinare (arheozoologie, studiul materialelor textile, studiul materiilor dure animale, analize compoziționale ale metalelor), arheologie experimentală, analize geo-spațiale, numismatică, metrologie și considerații istorice. Lista completă a comunicărilor este prezentată mai jos:

1. Alexandra Ion, *Corpul și limitele sale. Corpul uman în cadrul studiilor de osteoarheologie*;
2. Botar Istvan, Tóth Boglárka, Gryaneus András, *Cercetările și rezultatele dendrocronologice din Transilvania*;
3. Gheorghe Lazarovici, *Serii culturale și serii cronologice*;
4. Sabin Adrian Luca, *Prima colonizare neolitică din Romania. Sanctuar – locuire – părăsire. Cristian I, Sibiu*;
5. Stănică Pandrea, *Propuneri pentru o schiță a evoluției istorice a culturii Boian – Poljanica*;
6. Adrian Bălășescu, Valentin Radu, *Arheozoologia culturii Hamangia*;
7. Ana Ilie, Florin Dumitru, *Reprezentări zoomorfe eneolitice din colecțiile Complexului Național Muzeal Curtea Domnească Târgoviște*;
8. Ionela Crăciunescu, Mihai Florea, Cătălin Lazăr, *Observații preliminare legate de analiza geo-spațială a cimitirului preistoric de la Sultana – Malu Roșu*;
9. Adelina Darie, Theodor Ignat, Cătălin Lazăr, *Considerații preliminare privind figurinele zoomorfe din așezarea eneolitică de la Sultana – Malu Roșu*;
10. Monica Mărgărit, Cătălin Lazăr, Valentin Radu, *Rezultatele programului experimental desfășurat pe șantierul arheologic de la Sultana – Malu Roșu (2012–2013) – segmentul materii dure animale*;
11. Theodor Ignat, Vasile Opriș, Florin Rădulescu, Florin Dumitru, Cătălin Lazăr, *Noi date privind vasele de tip strachină specifice culturii Gumelnița, pe baza unui studiu de arheologie experimentală*;
12. Carmen Marian, *Obiecte arheologice – mărturii ale meșteșugurilor textile din preistorie și evul mediu*;
13. Corneliu Beldiman, Dan Lucian Buzea, Diana-Maria Sztancs, Björn Briewig, *Piese de podoabă aparținând culturii Cucuteni Ariușd descoperite la Șoimeni „Dâmbul Cetății”*;

14. Anca-Diana Popescu, Bogdan Constantinescu, Daniela Stan, Alin Frînculeasa, *Compoziția elementală a obiectelor de metal aparținând epocii bronzului și începutului epocii fierului analizate în cadrul proiectului Romarchaeomet*;
15. Valeriu Sîrbu, Dan Ștefan, Maria-Magdalena Ștefan, *Metode interdisciplinare de cercetare și documentare a vestigiilor arheologice în situl din epoca fierului de la Telița – Celic Dere (com. Telița, jud. Tulcea)*;
16. [Marius Bâsceanu, *Practici funerare surprinse în cadrul tumulului T1 din necropola de tip Basarabi de la Desa, jud. Dolj*];
17. Mircea Babeș, Cătălin I. Nicolae, *Noi date despre mormântul princiar de la Agighiol – pe baza carnetului de săpături al lui Ioan Andrieșescu (1931)*;
18. [Bogdan Constantinescu, Daniela Stan, *Studii privind metalul și tehnica de realizare a pieselor de paradă din mormântul de la Agighiol*];
19. Daniel Spănu, *Despre valorificarea celor dintâi vestigii funerare „getice” din Dobrogea: săpăturile lui Expectatus Bujor de la Murighiol*;
20. Aurel Vilcu, *Istros și Seleucizii în secolul III a.Chr. în lumina izvoarelor numismatice*;
21. Emanuel Petac, Aurel Vilcu, *Despre primele emisiuni de stateri și tetradrahme tomitane (sec. III a.Chr.)*;
22. Cristian Schuster, Done Șerbănescu, Alexandru Morintz, *Cu privire la figurinele zoomorfe din lut descoperite în dăva de la Radovanu*;
23. [Dan Ștefan, *Contribuții metodologice la studiul habitatului geto-dacic din estul Munteniei (secolele II a. Chr. – I p. Chr.)*];
24. Cristian-Constantin Roman, *Observații privind cronologia unor importuri romane în Dacia (sec. II î.Chr. – I d.Chr.). Studiu de caz – cana de tip Piatra Neamț*;
25. [Sorin Cociș, Dragoș Blaga, *Prospecții geofizice și confirmări arheologice: Castrul roman de la Sutoru, jud. Sălaj*];
26. [Coriolan Horațiu Opreanu, *O premieră tehnologică în cercetarea frontierelor romane din România: investigații prin metoda LiDAR și geofizică la Porolissum în Dacia*];
27. [Vlad Lăzărescu, *Cercetări interdisciplinare efectuate pe sectorul de limes de la Porolissum prin metode geofizice, palinologice și topografice*];
28. Ovidiu Țentea, *Cercetări recente pe frontiera romană din arealul Dunării de Jos*;
29. Ana Cristina Hamat, *Câteva considerații cu privire la cerceii cu spinul în formă de S descoperiți pe teritoriul Daciei romane*;
30. Theodor E. Ulieriu-Rostás, *Perspective actuale în arheo-muzicologie: artefact, patrimoniu intangibil și reflecție antropologică*;
31. Liana Oța, Migdonia Georgescu, Zizi Baltă, Valeriu Sîrbu, *Un mormânt sarmatic descoperit la Dridu*;
32. Georgeta El Susi, *Date preliminare asupra faunei descoperite la Sibiu „Piața Mică” și unele informații asupra dietei comunităților săsești în secolele XV–XVII*;
33. Eugen Nicolae, *Un etalon medieval moldovenesc pentru măsurarea lungimii*;
34. Florin Ciulavu, *Ustensile folosite în monetăria de la Alba Iulia aflate în colecția Muzeului Național al Unirii*.

Înscrie în tematica generală a sesiunii, cele cinci **postere** prezentate au abordat o problemă diversă:

Cercetări de suprafață în zona sitului arheologic de la Cârломănești – Cetățuia (Sebastian Matei, Despina Măgureanu, Maria-Magdalena Ștefan, Dan Ștefan);

Descoperiri recente de artefacte de os la Histria (Corneliu Beldiman, Viorica Rusu-Bolindeț, Diana-Maria Sztancs, Alexandru Bădescu);

Artefacte de os descoperite recent la Romula (Corneliu Beldiman, Mircea Negru, Diana-Maria Sztancs);

Enduring hardships in Middle/Late Medieval Bucharest: Analysis of human skeletal remains from the Historical Centre (Annamaria Diana);

3D Icons și digitizarea patrimoniului cultural (Corina Nicolae, Tudor Alexandru Martin).

Secțiunea dedicată **prezentărilor de carte** a avut loc în a doua zi a sesiunii. Noile apariții editoriale au beneficiat de o scurtă introducere (5–10 minute), accentul căzând pe noutatea demersului științific și contribuția adusă în cercetarea arheologică și istorică. Lista volumelor apărute în 2013 și a cercetătorilor care le-au prezentat este redată mai jos:

Radu-Alexandru Dragoman, *O biografie a ceramicii de la Vădastra*, Editura Academiei Române, București, 2013 (Adina Boroneanț);

Tudor Arnăuț, *Spații sacre și practici funerare din mileniul I a.Chr. în arealul carpato-balcanic*, Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”, Chișinău, 2014 (Mircea Babeș)

Liana Oța, *Lumea funerară în Moesia Inferior (secolele I–III p. Chr.)*, Editura Istros, Brăila, 2013 (Alexandru Barnea);

Gall Erwin, *Az Erdélyi-medence, a Partium és a Bánság 10–11. századi temetői, szórvány- és kincsleletei/10th and 11th century burial sites, stray finds and treasures in the Transylvanian basin, the Partium and the Banat*, Szeged, 2013 (Radu Harhoiu);

Alexandra Comșa, *Aspects of Archaic medicine: human and animal trephination on the territory of Romania*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2013 (Georgeta El Susi);

Alexandra Comșa (ed.), *Facets of the past. The challenge of the Balkan Neolithic*, Proceedings of the International Symposium Celebrating the 85th birth anniversary of Eugen Comșa, 6–12 October 2008, Bucharest, Romania, Editura Academiei Române, București, 2013 (Alexandra Comșa);

Raluca Kogălniceanu, Alexandru Morintz (eds.), *Cercetările arheologice în comuna Gogoșari. Situl de la Rălești – Râul Parapanca*, Editura Istros, Brăila, 2013 (Alexandru Morintz);

Cristina-Georgeta Alexandrescu (ed.), *Jupiter on your side... Gods and Humans in Antiquity in the Lower Danube area*, București, 2013 (Florian Matei Popescu);

Valeriu Sîrbu, Cristian Schuster (eds.), *The 12th International Congress of Thracology, Târgoviște, 10th–14th September 2013, The Thracians and their Neighbors in the Bronze and Iron Ages, Programme, Reports and Abstract*, Editura Istros, Brăila, 2013 (Valeriu Sîrbu);

Valeriu Sîrbu, Sebastian Matei (eds.), *Bronze and Iron Ages Graves from Eurasia: Gender between Archaeology and Anthropology*, Proceedings of 13rd International Colloquium of Funerary Archaeology Buzău – Sărata Monteoru, 17th–20th October 2012, Mousaios 18, Buzău, 2013 (Sebastian Matei);

Valeriu Sîrbu, Radu Ștefănescu (eds.), *Necropolises, Cult places, Religion, Mythology – The Thracians and their Neighbors in the Bronze and Iron Ages*, vol. II, Proceedings of the 12th International Congress of Thracology, Târgoviște, 10th–14th September 2013, Editura Istros, Târgoviște, 2013 (Cristian Schuster).

În cadrul colocviului internațional „*Pleistocene and Early Holocene studies – New Perspectives*” au fost înscrise 11 prezentări, accentul căzând, așa cum se poate observa din lista comunicărilor, pe cercetarea paleolitică din România, extrem de dinamică în ultimul deceniu, prin intermediul desfășurării unui număr semnificativ de proiecte internaționale (vezi rezumatele).

Calitatea prezentărilor și participarea numeroasă a colegilor din diferite instituții, cu atribuții în cercetarea izvoarelor arheologice și preservarea patrimoniului cultural național, încurajează continuarea sesiunilor de comunicări științifice organizate anual de Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române.

REZUMATE. RAPOARTE ARHEOLOGICE

Arheologia epocii pre- și protoistorice

Rezultate preliminare ale cercetărilor arheologice de pe șantierul Malu Dinu Buzea (sat Cremenea, com. Sita Buzăului, jud. Covasna) – Campania 2013 – Marian Cosac, George Murătoareanu, Radu Alexandru, Loredana Niță (UV Târgoviște)

În anul 2013 a fost continuată cercetarea arheologică în așezarea paleolitică de la Malu Dinu Buzea, șantier școală pentru studenții de la specializarea Istorie din cadrul Universității „Valahia” din Târgoviște. Ca urmare a rezultatelor din anii anteriori a fost decisă amplasarea unei secțiuni în zona centrală a sitului, numerotată XXV, cu dimensiunile 3 × 2 m. Cercetarea a avut următoarele obiective: verificarea succesiunii stratigrafice, identificarea și prelevarea de probe necesare stabilirii vârstei nivelurilor ocupaționale, stabilirea relației dintre concentrările de materiale litice și procesele post-depoziționale. Materialul litic descoperit în cursul campaniei anului 2013 este alcătuit, în cea mai mare parte, din două varietăți de silex local, alături de care apar și foarte puține piese (sub 6% din eșantion) din gresie, opal sau calcedonie. Alături de piesele modificate intenționat, a fost identificat și un număr semnificativ de piese fragmentate natural. Eșantionul se structurează, în proporții inegale, pe câteva categorii tehnolo-tipologice, dintre care cea mai bine reprezentată este aceea a produselor secundare de debitaj (76,14%), formată, în principal, din așchii și fragmente nedeterminate, urmată de categoria suporturilor laminare (21,55). Cele două piese retușate sunt o lamă din silex local retușată abrupt și o armătură trapezoidală, posibil din calcedonie.

Rezultatele cercetărilor arheologice din Cheile Turzii – Peștera Ungurească (Campaniile 2010–2013) – Cornelia-Magda Lazarovici (IA Iași), Gheorghe Lazarovici (ULB Sibiu)

Prezentarea de față vizează ultimele campanii de săpături pentru unul dintre cele mai interesante obiective ale Transilvaniei preistorice, unic în spațiul european, atelierul de bijuterii de la Cheile Turzii – Peștera Ungurească.

Peștera are o gură largă de aproape 16 m în zona atelierului, acesta fiind plasat de la centru spre partea estică a peșterii. Construcția care adăpostește atelierul are forma unui baldachin. Această formă era necesară în primul rând pentru a oferi protecție meșterilor ce lucrau sub baldachin față de picurările din bolta peșterii, care se produc în sezonul ploios sau în anii cu precipitații abundente. În al doilea rând, forma era utilă și pentru eliminarea fumului provenit de la focurile vetrelor pe care erau prelucrate piesele (prin batere, topire,

sudare). În mod obișnuit, pe durata verii, curenții peșterii favorizează ieșirea fumului de sub baldachin spre gura peșterii. Pe parcursul cercetărilor noastre, am observat că pe vreme urâtă curenții au un caracter turbionar.

Atelierul investigat avea o structură de rezistență alcătuită din stâlpi și pari. Depunerile din interior au o grosime de peste 1,2 m. După depuneri și refacerea vetrelor, considerăm că atelierul a fost folosit periodic. Accesul spre peșteră este foarte dificil, probabil pentru a fi ușor controlat, indicând în același timp că nu era vorba despre o locuire permanentă.

Din punct de vedere cultural, atelierul aparține orizontului Sălcuța IV – Herculan II–III – Cheile Turzii, respectiv orizontului timpuriu cu toate pastilate. Datele ¹⁴C indică drept perioadă a depunerilor din etapele mijlocii intervalul 4100–3900 calBC.

În atelier se confecționau podoabe din aur, cupru, scoică, fildeș, piatră, corn ș.a., așa cum arată și macro-fotografiile realizate pentru rebuturile sau piesele în diferite etape de lucru rămase în cenușă. Analizele pe obiectele de aur făcute de Bogdan Constantinescu (INFIN–HH) indică o exploatare a aurului din nisipurile aurifere din Valea Arieșului, aflată la cca 3 km distanță, zonă cunoscută pentru această activitate, documentată până în vremurile noastre.

Cercetările arheologice de la Pietrele – Campania 2013 – Alexandru Vulpe, Meda Toderaș (IAB), Svend Hansen, Agathe Reingruber (DAI Berlin)

Cercetările arheologice de la Pietrele – Măgura Gorgana fac parte dintr-un proiect comun de cercetare româno-german, inițiat de Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București și Deutsches Archäologisches Institut, Eurasien Abteilung.

Pe tell, activitatea de cercetare din anul 2013 s-a desfășurat în cele două suprafețe (suprafața B și suprafața F). În așezarea plană din jurul tell-ului au fost extinse spre N două suprafețe (L/2010 și T/2012) și deschisă una nouă (U). La V de tell, a fost trasată o nouă suprafață (N), ce unește suprafețele N2 și N3 deschise în anul 2011. Pe terasă a fost deschis șanțul KK la cca 50 m N de șanțul K, cercetat în campania 2010.

În suprafața B, cercetarea a continuat în partea sudică a suprafeței, urmărindu-se astfel contextele identificate în campania trecută.

În suprafața F-Est s-a continuat cercetarea locuinței arse, începută în campania 2012. A fost secționată și documentată instalația de foc P12F582, descoperită anul trecut, fiind observate trei straturi de cruste suprapuse.

În suprafața F, o structură nearsă, orientată N–S, a fost doar parțial surprinsă de cercetările efectuate. Axul lung, ce măsoară aproximativ 8 m, a fost dezvelit integral, în timp ce axul E–V ce cuprindea și o mare parte a structurii intră în malul estic.

Suprafața L/2013 este o extindere spre V a suprafeței L/2012. Au fost documentate și cercetate câteva gropi din a căror umplutură au fost recoltate fragmente ceramice și pietre, unele prelucrate, un mormânt de înhumatie și o structură de chirpici. Structura de chirpici, foarte prost conservată, a fost surprinsă în partea vestică a jumătății sudice. A fost cercetată și documentată o vatră înconjurată de pereți de lut (P13L173).

Secțiunea T, deschisă în anul 2013, a înglobat în colțul sud-estic și secțiunea T din anul 2012, descoperirile datate în neolitic din campania trecută reprezentând motivația extinderii săpăturii din anul curent. Pe parcursul cercetării au fost identificate șase morminte de înhumatie individuale, la diferite adâncimi, limitele gropilor nefiind observate decât în cazul P13T213, și o masă de chirpici ars de-a lungul profilului nordic.

Scopul deschiderii suprafeței U (7 × 11 m) a fost acela de a avea o vedere mai largă asupra locuirii neolitice târzii din zona înconjurătoare tell-ului. Suprafața N/2013 a fost deschisă la vest de tell, între suprafețele N2/2011 și N3/2011. Scopul deschiderii acestei suprafețe a fost

acela de a avea o mai bună imagine a zonei și de a conecta cele două suprafețe, N2 și N3, cercetate în campania 2011. Au fost cercetate patru gropi cu material de factură neolitică. La cota de ▼ 30,60–30,50 m a fost găsit un picior uman în conexiune anatomică (P13N312). Materialul recoltat din această arie conține și alte fragmente osoase umane.

Șanțul KK (47 × 3 m) a fost deschis pe terasa superioară a Dunării și este situat la 50 m N de fostul șanț K, cercetat în campania 2010. Scopul acestui șanț a fost de a clarifica rezultatele investigațiilor geofizice întreprinse în anul 2007, care indicau un sistem de fortificație ce tăia partea estică a terasei. În partea vestică, pe o lățime de cca 10 m a fost surprins șanțul P13KK912 (identificat, de asemenea, și în 2010), cu pământ de umplutură de culoare brun – închis. În partea estică a șanțului, pe o lățime de 6 m, a fost surprinsă o structură arsă, orientată E–V. Măsurat de la suprafața actuală, șanțul are o adâncime de 3,70 m, baza lui fiind lată de 3 m. Până la adâncimea de 2,50 m au fost recuperate materiale arheologice aparținând epocii bronzului, în special fragmente ceramice, bucăți de chirpici (unele cu urme de pari), oase de animale și pietre lucrate. Singura piesă de metal apărută este un cuțit mic de bronz. În partea estică a șanțului KK a fost surprinsă parțial în plan o groapă. La V de groapă este localizată structura arsă (P13KK930), vizibilă și în harta geomagnetică. Șanțul KK a dezvelit doar o mică parte din ea. Are aceeași orientare ca și șanțul, NNV–SSE.

Cercetări arheologice preventive în situl Ariceștii – Rahtivani (jud. Prahova) – tumulul IV – Alin Frînculeasa, Bianca Preda (MJIA Prahova), Andrei Soficar (IA–FR), Tiberiu Nica (CI)

În anul 2013 au fost realizate cercetări preventive în localitatea Ariceștii – Rahtivani. A fost începută cercetarea unui tumul cu o înălțime de aproximativ 1,2 m și diametrul maxim de circa 50 m, situat la 2,5 km E de comuna Ariceștii – Rahtivani și la 1,8 km N de DN 72. Au fost descoperite cinci morminte de înhumare în care se aflau zece indivizi, toate dispuse spre centrul mormintei. Trei morminte conțineau mai mulți indivizi (un mormânt era triplu și două duble). În cazul a trei dintre morminte gropile aveau formă rectangulară cu colțurile rotunjite, în alte două cazuri erau ovale. Mormântul primar era înconjurat de un ring cu diametrul de aproximativ 5 m, realizat din pietre provenite din excavarea gropii funerare. Ringul era suprapus de două morminte secundare, care, la rândul lor, se întretaiau parțial. Alte două complexe, descoperite în suprafața sud-estică, se suprapuneau direct.

În general, inventarele unor astfel de tumuli sunt mai curând austere, acesta părând însă unul mai deosebit, raportat la celelalte nouă cercetate recent în același areal. Au fost astfel descoperite șase inele de buclă din argint, trei perle tubulare din cupru, șapte perle din os (?), un colan din cupru, o podoabă din lut și două vase. Prezența ocrului a fost semnalată în două morminte. Cercetările de la Aricești au adus date noi privind etapa timpurie a înmormântărilor tumulare la Dunărea de Jos. Sunt prezente câteva elemente de inventar, între care remarcăm vasele ce sunt decorate sau au forme specifice orizontului Coțofeni – Baden. Colanul din mormântul primar este, pentru moment, o descoperire rară în mormintele tumulare din mileniile IV–III BC, cercetate în spațiul răsăritean sau vest-pontic. Colanele sunt prezente în câteva morminte, dar și într-un depozit, toate însă atribuite culturii Baden. O piesă mai timpurie este cea de la Decea Mureșului, iar la E de Prut este cunoscută descoperirea dintr-un tumul de la Căinari. Începând cu bronzul mijlociu, piesele de acest tip sunt relativ numeroase. Forma de vas asociată cu acest colan se regăsește în mediul Coțofeni, dar și Baden. Vasul din M.3 (mormânt secundar) are o formă și un decor ce își găsesc ușor analogii în mediul cultural Coțofeni. Este decorat cu hașuri incizate, amplasate într-un spațiu rezervat, incizat, ce definește un motiv decorativ unghiular dispus

în trei etaje pe corpul vasului. Gura ușor evazată, gâtul înalt și partea inferioară a vasului nu sunt decorate. Vasul are două torți tubulare dispuse simetric. Pasta, de o calitate foarte slabă, conține nisip grosier. Determinările antropologice indică prezența a nouă adulți, din care cinci indivizi de sex masculin și patru de sex feminin, la care se adaugă un subadult indeterminabil.

Au fost realizate cinci datări radiocarbon, rezultatele obținute indicând evoluția acestui complex funerar între 3350–2850 calBC.

Cimitirul din epoca bronzului de la Cârломănești – La Arman. Campania din 2013 – Ion Motzoi-Chicideanu (IAB), Monica Chicideanu-Șandor (U București), Mihai Constantinescu (IA–FR), Dan Costache (MJ Buzău), Dan Părcălabu (CI)

În cursul lunii iulie 2013 au fost reluate săpăturile arheologice în cimitirul din epoca bronzului de la Cârломănești, comuna Vernești, jud. Buzău². Au fost continuate astfel campaniile precedente³, care au dus la punerea în evidență a unei necropole ce poate fi atribuită culturii Monteoru.

Cimitirul, situat în partea sudică a localității, ocupă o suprafață mare, dar o bună parte din aceasta este suprapusă de gospodăriile localnicilor. Săpăturile au fost efectuate în punctul „La Arman”, sector B. Din cauza unor neînțelegeri cu proprietarii terenurilor, în 2013 cercetarea s-a făcut pe lotul „La Ciocănică”, teren aflat la marginea vestică a lotului Cocioșoica. A fost deschisă o secțiune – S.VIII – cu dimensiunile $L = 30\text{ m}$, $I = 3\text{ m}$, orientată N–S, căreia i s-au adăugat câteva casete laterale, necesare degajării complexelor arheologice. A rezultat o suprafață cercetată de cca 100 m^2 .

În cursul cercetărilor au fost descoperite 18 complexe funerare (morminte) aparținând epocii bronzului (M. 69–86); acestora li se adaugă un complex medieval timpuriu (Cpl. 88), toate fiind cercetate complet. Totodată, s-a completat planul general al săpăturilor, pe baza bornelor fixe din teren, cărora li s-au adăugat altele noi, noua ridicare a planului general fiind verificată și înregistrată în sistem GPS. Adâncimea redusă la care se găseau părțile superioare ale structurilor funerare a făcut ca acestea să fie afectate de arături sau de unele gropi de vie. Mormintele 71, 73, 75, 77, 79 și 81 se găseau într-o stare de conservare precară, datorată lucrărilor agricole, dar, foarte posibil, și acidității solului. Dintre mormintele cercetate – M. 70 și 83 erau distruse de Cpl. 88.

Cu ani în urmă, proprietarii lotului unde a fost plasată S. VIII au curățat locul, aruncând pietrele de pe teren, fapt ce ar explica lipsa amenajărilor cu pietre caracteristică complexelor funerare cercetate la 10–20 m spre E. O structură din bolovani a fost identificată cu claritate doar în cazul M. 78, mormânt care avea și o nișă laterală. Se mai remarcă „patul” din pietriș mărunț aflat pe fundul gropii M. 74. În cazul M. 80 s-a putut observa că a avut o groapă cu treaptă, caz asemănător altora din sectorul A. Dintre mormintele cercetate, două erau colective: M. 69 a–c, cu trei indivizi și M. 72 a–b, cu doi indivizi. Toate mormintele cercetate în campania 2013 erau de inhumație. Dispoziția scheletelor era precumpănitor chircită pe stânga, cu orientarea predilectă în sector, SV–

² Finanțarea a fost asigurată de Muzeul Județean Buzău.

³ Pentru rezultatele campaniilor precedente, vezi I. Motzoi-Chicideanu, Despina Gugiu, *Un mormânt din epoca bronzului descoperit la Cârломănești (jud. Buzău)*, SCIVA 52–53, 2001–2002 (2004), p. 5–41; I. Motzoi-Chicideanu, Monica Chicideanu-Șandor, *Cimitirul din epoca bronzului de la Cârломănești – La Arman. Campaniile 2003–2007*, MCA SN 6, 2010, p. 21–70; I. Motzoi-Chicideanu, Monica Chicideanu-Șandor, M. Constantinescu, *O piesă de harnașament din epoca bronzului descoperită la Cârломănești-Cețățuia*, Mousaios 17, 2012, p. 47–63.

VSV. Fac excepție M. 72, 77 și 80 a–b, cu scheletele depuse chircite pe dreapta și mormintele 84 și 86, cu scheletele în decubit dorsal. În privința orientării, excepția este reprezentată de M. 80 a–b, orientat NV–SE. Trebuie subliniat faptul că, în cazul M. 74, alături de scheletul de adult, s-au găsit câțiva dinți de copil – *infans*.

Inventarele sunt constituite în principal din ceramică, remarcându-se M. 74, cu șase vase și M. 75, cu patru vase. Formele predominante sunt kantharos-ul și askos-ul. Piese de port din metal nu au fost găsite decât în M. 80: o brățară de cupru/bronz și un Lockenring spiralic, tot din cupru/bronz. În M. 74 s-au descoperit mai multe perle din pastă sticloasă, iar în M. 86 au fost descoperite un pandantiv din colț de animal și o perlă din chihlimbar. O descoperire cu totul de excepție este constituită de o jumătate a unui vas din metal (foarte probabil din bronz), ce se afla sub craniul M. 85. Este vorba de o cupă emisferică, cu torți atașate. Până acum, o asemenea piesă nu se cunoaște pentru epoca bronzului din spațiul european de la N de Marea Egee, fiind destul de probabil ca aceasta să provină din mediul cicladic, de unde, pe calea schimbului la distanță, să fi ajuns în mediul culturii Monteoru.

După stilul ceramic – formele și decorul –, mormintele cercetate în campania 2013, pe lotul Ciocănica, se alătură celorlalte ce pot fi atribuite stilului Monteoru Ic3.

În stadiul actual al cercetării, cimitirul din epoca bronzului de la Cârломănești este constituit din 86 de complexe funerare, cu 112 indivizi. Structurile funerare, inventarele ceramice, piesele de port, analizele antropologice, la care se adaugă șapte date ¹⁴C⁴, fac din necropola respectivă un monument arheologic de primă importanță, în special pentru studiul culturii Monteoru, dar și pentru bronzul mijlociu din bazinul carpatic. Pe baza datelor radiocarbon, cele șapte morminte, cu ceramică de stil Ic3, se încadrează în intervalul 2210–1950 BC.

A mai fost cercetat Cpl. 88. Este vorba de o groapă în formă de clopot, care a distrus M. 70 și 83. Cu o adâncime ce atingea 2,20 m, groapa avea pe fund urme de arsură. În umplutură au fost descoperite câteva oase de animale. Ceramica din groapă este cu totul caracteristică speciei Praga – Jitomir – Korceac, ceea ce permite datarea Cpl. 88 în sec. VII–VIII p.Chr., la fel cu celelalte complexe descoperite în campaniile precedente.

Materialul osteologic este în lucru la Institutul de Antropologie.

Un complex de la finalul bronzului târziu descoperit la Șoimuș – Teleghi, jud. Hunedoara – Antoniu Marc, Cătălin Rișcuța, Alexandru Bărbat (MCDR Deva)

Cercetările arheologice preventive, de pe traseul autostrăzii A, ce traversează jud. Hunedoara, au dus la dezvelirea unor însemnate așezări străvechi, între localitățile Bălata și Șoimuș, pe terasa înaltă a Mureșului, în locul numit „Pe Teleci” ori „Teleghi”. În sectorul vestic al suprafeței de investigat, s-au cercetat numeroase complexe, datând din neolitic, epoca bronzului, epoca fierului și perioada postromană. Cea mai importantă așezare de aici s-a dovedit a fi din epoca bronzului, cu toate că a fost surprinsă doar partea dinspre Mureș a acesteia. Numeroasele gropi cu diferite destinații și câteva locuințe au furnizat un bogat material arheologic (ceramic, litic, osteologic și metalic), atestând o locuire începând din bronzul mijlociu (cultura Wietenberg) până la finalul bronzului târziu.

Complexul adus în discuție este o groapă de formă tronconică, din care a fost recuperată o cantitate însemnată de fragmente ceramice, dar și vase întregi și întregibile, rășnițe, oase de animale și numeroase greutateași din lut ars. Particularitatea acestui complex este dată atât de dispunerea inventarului, cât și de existența unei alte gropi, adânci, ce

⁴ I. Motzoi-Chicideanu, Monica Chicideanu-Șandor, *Observations concerning the absolute chronology of Monteoru Culture*, sub tipar.

pornește de la fundul gropii tronconice, aproximativ din centrul ei. Dacă natura complexului este discutabilă, încadrarea cronologică se poate face, pe baza materialului ceramic descoperit, la finalul perioadei târzii a epocii bronzului. Din punct de vedere cultural, el aparține orizontului de mixtură culturală manifestat în această perioadă în sud-vestul Transilvaniei.

Stelnica – Grădiștea Mare. Campania 2013 – Anca Ganciu, Vlad V. Zirra (IAB), Gheorghe Matei (MJ Ialomița)

Necropola getică de la Stelnica – „Grădiștea Mare” (jud. Ialomița) este situată în Balta Ialomiței, la N de podul Fetești–Cernavodă. Punctul „Grădiștea Mare” are o suprafață de aproximativ 15 ha, cu o înălțime care variază între 0,50–2,00 m. Cercetarea arheologică se concentrează asupra necropolei getice birituale, datate pe baza inventarului, în principal între sec. IV și jumătatea secolului al III-lea a.Chr. Un număr mic de morminte (inhumație și incineratie) poate fi datat în a doua jumătate a secolului al V-lea a.Chr. Pentru sfârșitul secolului al III-lea și, eventual, prima jumătate a secolului al II-lea a.Chr., dispunem de un număr redus de morminte. Alături de descoperirile funerare, se impune menționarea descoperirilor aparținând epocii neolitice (cultura Boian), epocii bronzului (cultura Coslogeni), Evului Mediu târziu și din perioada modernă (construcțiile fostei ferme). Descoperirile din acest an, care pot fi atribuite Evului Mediu târziu, sunt reprezentate prin trei șanțuri cu funcționalitate necunoscută și fragmente ceramice izolate. Perioadei moderne îi aparțin gropile de par și un șanț pentru aducțiunea apei, acoperit cu cărămizi.

În campania 2013 au fost cercetate zece morminte care aparțin secolelor IV–III a.Chr.: șase morminte de inhumație, conținând indivizi de vârstă adultă (M. 411, M. 416, 417) și imaturi (M. 410, 413, M. 415 dublu), trei morminte de incineratie, cu oasele depuse în urnă cu sau fără capac (M. 409, M. 412 și M. 418) și un mormânt dublu de incineratie, cu oasele depuse în groapă, cu vase de ofrandă și inventar (M. 414). Inventarul funerar este sărac și similar descoperirilor anterioare făcute în necropola de la Stelnica. Unele morminte sunt puternic deranjate de amenajări care ar putea fi atribuite Evului Mediu sau perioadei moderne. Culturilor Coslogeni și Boian le pot fi atribuite doar fragmente ceramice izolate.

Dava de la Cârломănești – Cetățuia. Amenajarea spațiului intern al așezării și a sistemului de acces – Sebastian Matei (MJ Buzău), Despina Măgureanu (IAB), Maria-Magdalena Ștefan (CI), Dan Ștefan (IAB).

Completarea cercetărilor desfășurate pe platoul *Cetățuia* de la Cârломănești (jud. Buzău) a impus colectivului de cercetare extinderea investigațiilor în zonele înconjurătoare, în încercarea de identificare a anvergurii locuirii și importanței centrului rezidențial de la finele celei de-a doua epoci a fierului. O atenție specială a fost acordată terasei (denumită convențional *Terasa I*) pe care se află și în prezent unica zonă de acces pe platoul superior, apărat natural de pante abrupte aflate la 15 m deasupra luncii Buzăului.

Săpăturile realizate în acest sector (2004–2009) au pus în evidență, pentru epoca funcționării *davei* de la Cârломănești (sec II–I a.Chr.), un amplu program de amenajare a terenului desfășurat de-a lungul mai multor etape cronologice, bazat pe excavarea și relocarea unor cantități impresionante de sol. Aceste lucrări au avut în vedere, în special, consolidarea unui sistem defensiv complex și amenajarea unei căi de acces către zona platoului superior.

Dacă inițial realitățile stratigrafice înregistrate pe panta de apus a *Cetățuiei* nu au putut fi verificate, deschiderea și cercetarea între 2010–2013 a unui nou sector în partea sudică a platoului a revelat date suficiente pentru susținerea ipotezelor enunțate mai sus. Această zonă a fost aleasă în încercarea de a identifica gradul de ocupare a platoului de către

așezarea geto-dacică, precum și tipul de structuri de locuire aflate aici. La baza alegerii au stat și o serie de date obținute prin mijloace geofizice (magnetometrie și tomografie de rezistivitate) ce puneau în evidență existența unor posibile edificii. În cele trei subareale ($270,75 \text{ m}^2$) au fost cercetate până acum, integral sau parțial, peste 100 de complexe de epocă Latène, reprezentând resturi de construcții, gropi, vetre, aglomerări de pietre și de materiale arheologice.

Pe baza studierii planimetriei și a poziției stratigrafice a vetrelor descoperite până acum pe platoul *Cetățuia*, s-au demarcat trei niveluri clare de locuire/amenajare. Intensitatea utilizării și locuirii spațiului este sugerată de stratigrafia zonelor cercetate în partea centrală, respectiv sudică a așezării. La compararea profilurilor înregistrate pentru subarelele din sud, care însumează 50 m lungime, cu o adâncime medie de cercetare de 2–2,50 m, constatăm lipsa stratului de humus antic, de circa 0,40 m grosime, acumulat între depunerea Monteoru și cea aparținând epocii Latène.

În 2013, subarealul V1bN a fost epuizat, astfel încât am putut constata nu doar lipsa humus-ului antic, ci și absența nivelurilor din epoca bronzului. Practic, pe trei sferturi din suprafața cercetată, către N, încă de la $-0,20 \text{ m}$ a apărut lut galben curat, fără material arheologic. Singura structură coerentă înregistrată inițial era reprezentată de o serie de gropi de stâlpi, cu fundul placat cu pietre de râu, dispuse la distanțe relativ egale una față de cealaltă. Gropile reprezintă de altfel singurul tip de complex identificat și cercetat în partea de nord a subarealului. Aici, pe aproximativ 20 m^2 , se găseau concentrate 19 gropi, majoritatea întretându-se.

În partea dinspre S a suprafeței s-au cercetat gropi care pătrundeau într-o depunere slab pigmentată, cu materiale puține, care părea să fie partea inferioară a primului strat de cultură geto-dacic. În fapt, această depunere este umplutura unui mare complex adâncit, care a fost observat doar după epuizarea subarealului. Complexul a fost înregistrat pe profilele de S, E și V ale subarealului V1bN. Astfel, pe profilul sudic s-au observat două contururi de 3,50 și 5 m lungime, cu adâncimea de săpare relativ constantă, de 0,50 m. Săparea acestora s-a făcut de la baza primului strat din epoca Latène, deci într-o fază de început a locuirii, respectiv amenajării platoului. Aceeași situație a fost înregistrată și în cazul profilului estic, unde, la aceeași adâncime, se observa un contur de 6,20 m lungime. Și în acest caz două gropi de mari dimensiuni perforează complexul, distrugând limita către N. Pe profilul vestic situația este și mai dramatică, gropi ulterioare deranjând puternic zona. Aici lungimea înregistrată este de 3,40 m. Pe acest profil, indicatorul clar al intervenției drastice este nivelul de sol steril arheologic. Dacă spre N sterilul apare la cca $-0,20 \text{ m}$, în partea centrală acesta apare la o adâncime mai mare de 1 m.

Calcularea suprafeței desfășurate corespunzătoare complexului adâncit identificat pe baza elementelor păstrate pe profil indică circa $80\text{--}85 \text{ m}^2$, iar adâncimea constantă de săpare a complexului, de 0,50 m, arată un volum de pământ excavat cuprins între 40 și 45 m^3 . Solul dislocat nu cuprindea mai mult de o treime de lut galben – argilos, necesar eventual punerii în operă a unor complexe noi de locuire ori reparării unora aflate deja în uz. Proporția de două treimi reprezintă stratul monteorean, care a fost înlăturat total. Cum suprafața actuală a platoului este relativ plană, depunerile monteorene puteau lua doar calea pantei, iar acest fapt ne era deja cunoscut din momentul documentării stratigrafice a cercetărilor de pe Terasa I. Ne lipsea doar confirmarea și identificarea zonelor de extragere de pe platou, zone identificate în campania 2013.

Incinta fortificată de la Stolniceni, raionul Hâncești, R. Moldova. Cercetările din anii 2012–2013 (În memoria arheologului Tudor Arnăuț) – Rodica Ursu-Naniu (USH București), Andrei Corobcean (USM Chișinău)

Situat la 2 km E–NE de localitate, într-o zonă împădurită, situl getic de la Stolniceni a fost semnalat încă de la începutul secolului trecut. Complexul se prezintă sub forma unei incinte semicirculare, cu o suprafață de cca 5,4 ha, protejată de un dublu sistem de apărare (două valuri de pământ și două șanțuri) în interiorul căreia au fost semnați peste 20 de tumuli, mai mult sau mai puțin aplatizați, cu dimensiuni cuprinse între 20–50 m în diametru și înălțimea de până la 1 m. Vestigiile arheologice descoperite au încadrat obiectivul în limitele cronologice ale secolelor IV–III a.Chr. Continuând cercetările sistematice, inițiate de regretatul arheolog Tudor Arnăuț în 1993, echipa Universității de Stat din Moldova și-a concentrat atenția asupra investigației arheologice a spațiului extra-tumular, cercetările de până în anul 2012 vizând patru complexe funerare tumulare (cu înmormântări colective) și sistemul defensiv (secționat în 1993). Astfel, pe parcursul a două campanii (2012–2013)⁵, au fost săpate trei secțiuni, dintre care două în continuarea tumulului IV, iar a treia – în apropierea tumulului VI. În ultimul caz, alegerea locului de trasare a secțiunii a fost determinat de rezultatele prospecțiunilor geomagnetice efectuate de către Maria-Magdalena Ștefan și Dan Ștefan, care au inițiat, în vara anului 2013, un studiu geofizic și topografic al sitului. Cercetările s-au soldat cu un șir de descoperiri care repun în discuție caracterul inițial al incintei. Astfel, în apropierea tumulului IV, în groapa 2 a secțiunii 6, a fost identificat un mormânt de incinerare, cu resturi de oase calcinate depuse în urnă, primul de acest gen. Vasul-urnă este reprezentat de un vas-borcan decorat cu brâu alveolar sub margine, întrerupt de proeminente-apucători, de la care pornesc în jos brăuri alveolare ușor arcuite. Forma și decorul vasului pledează pentru încadrarea acestuia în limitele secolelor IV–III a.Chr. Umplutura vasului era alcătuită din fragmente de oase calcinate. Proveniența umană a acestora a fost confirmată preliminar de către Alexandra Comșa, antropolog la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române din București, care asigură analiza antropologică a resturilor umane din acest sit. O altă noutate o constituie structura arheologică descoperită în campania 2013, reprezentată de o aglomerație compactă de fragmente de lut ars, cu amprente de nuiete, printre care se aflau mai multe resturi ceramice de tradiție locală și grecească. Dimensiunile complexului, precum și materialul arheologic depistat, ne îndreptătesc să presupunem atribuirea acestuia unei locuințe de suprafață. Din același spațiu au fost recuperate fragmente aparținând unor vetre, două la număr. Construcția suprapune o groapă de formă ovală alungită, a cărei umplutură abundă în cenușă, fragmente de lemn carbonizat, oase și ceramică.

În concluzie, rezultatele ultimelor investigații nu rezolvă, în totalitate, problemele ridicate de incinta fortificată de la Stolniceni. Cu toate acestea, situațiile menționate, precum și observațiile făcute în baza prospecțiunilor geomagnetice, schimbă mult din datele preliminare ale problemei. Astfel:

– nu se mai poate vorbi despre ritul exclusiv al inhumăției practicat în incinta de la Stolniceni;

– depunerile cu caracter funerar nu se limitează doar la zona tumulilor, extinzându-se și în spațiul extratumular;

---

⁵ Cercetările au fost realizate în cadrul proiectului *Studenți fără frontiere* – 2013, realizat cu sprijinul Departamentului Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

– prezența unei structuri atribuite ruinelor unei locuințe repune problema caracterului inițial al incintei, care ar fi putut funcționa ca așezare, explicând, astfel, necesitatea ridicării dublului sistem de apărare. Totuși, la nivelul actualelor cercetări, spațiul extra-tumular nu prezintă o intensitate a prezenței de materiale arheologice specifică unei așezări.

Cu siguranță, concluziile expuse au un caracter preliminar și indică, mai degrabă, necesitatea continuării cercetărilor în zona tumulară și extra-tumulară a incintei, precum și în zona fortificațiilor. Observațiile cele mai interesante vor fi obținute din analiza comparativă a materialelor arheologice provenite din toate spațiile menționate și, mai ales, prin corelarea acestora. Cert rămâne faptul că materialele surprinse până acum nu permit depășirea cronologiei monumentului, păstrându-l în limitele secolelor IV–III a.Chr.

Radovanu – Gorgana 2 – Campania 2013 – Done Șerbănescu (MCG Oltenița), Cristian Schuster, Alexandru Morintz (IAB), Ion Tuțulescu (MJ Vâlcea)

Cercetările arheologice s-au desfășurat în perioada 5–31 august 2013. Au continuat săpăturile în ultimul rând de casete deschis în anul 2008 (respectiv casetele notate U, V, X, Y, Z), dar au fost deschise și altele noi (1–5).

În C. 1 a fost cercetată o nouă vatră decorată (V7). Aceasta era de formă rectangulară, având diagonalele reprezentate. Intersecția diagonalelor era marcată printr-o impresiune circulară, al cărei diametru varia între 6,5 și 6,8 cm. Suprafața păstrată a vetrei era de aproximativ două treimi din cea inițială, zona cea mai compactă fiind cea central – sud-estică. Marginea vetrei s-a conservat doar pe latura estică, pe o porțiune de 24 cm.

Arheologia epocii clasice

Histria

Histria. Sector Sud. Campania 2013 – Mircea Dabîca (IAB)

În campania din anul 2013, cercetarea arheologică în Sectorul Sud al cetății greco-romane Histria s-a concentrat în zona de la V de secțiunea S3b, una dintre sub-secțiunile componente ale secțiunii magistrale S3, începută cu doi ani în urmă. Obiectivul central al cercetării noastre a fost identificarea laturii vestice și a colțului nord-vestic ale unui edificiu roman timpuriu cu un caracter public, oficial. Pentru atingerea acestor obiective au fost trasate, pe direcția E–V, o secțiune și o suprafață arheologică la vest de S3b. Au fost cercetate patru morminte de înhumare din prima necropolă atestată în această zonă, cea din secolele IV–V p.Chr. Într-o a doua etapă de cercetare, a fost descoperită latura de vest a edificiului roman timpuriu investigat aici, precum și colțul nord-vestic al acestui edificiu cu caracter public, oficial. Inventarul mobil din această campanie este compus din fragmente ceramice romane (secolele VI și I–III p.Chr.), material osteologic uman și animalier, fragmente de tencuială pictată, cărămizi și fragmente de blocuri din calcar și, nu în ultimul rând, mai multe monede de bronz (22 de piese). Au mai fost descoperite și două opaițe romane, o fibulă fragmentară cu piciorul întors, mai multe mărgel, un *unguentarium* ceramic miniatural și o brățară fragmentară din sticlă.

Monede descoperite la Histria în sectorul Sud (campaniile 2011–2012) – Theodor Isvoranu, Mircea Dabîca (IAB)

Sunt prezentate monedele provenite din cercetările recente, având ca principal obiectiv, atât din punct de vedere științific, cât și muzeistic, orașul roman timpuriu de la Histria, mai puțin cunoscut și investigat arheologic. Acestea au fost descoperite în secțiunile magistrale efectuate pentru: stabilirea stratigrafiei generale a zonei cuprinse între

limita sudică a sitului și basilica *extra muros*; identificarea în teren a limitelor sudică și vestică a zonei de necropolă din imediata vecinătate a basilicii *extra muros*; identificarea spre N a zonei de înnisipare din partea sudică a sitului arheologic Histria. Dintre cele circa 40 de piese care au putut fi determinate, majoritatea provin din zona unui edificiu roman timpuriu, probabil distrus într-un incendiu, precum indică starea monedelor, în mare parte afectate de ardere. Monedele secolelor II–III și din primul sfert al veacului IV p.Chr. dețin de altfel ponderea în cadrul lotului menționat, care mai conține câteva emisiuni din epoca preromană și se încheie cu o piesă de la Iustinian I.

Histria. Basilica Pârvan. Campania 2013 – Mircea Angelescu (IAB), Valentin Bottez (U București), Iulian Ganciu (U București)

În anul 2013, cercetarea din sectorul Basilica Pârvan s-a concentrat în trei puncte:

În S001 s-a reluat cercetarea clădirii grecești (CGI), excavată în partea de V a secțiunii în cursul campaniilor anterioare. S-a săpat jumătatea sudică a spațiului interior al clădirii, cu scopul obținerii unui profil E–V. Pe baza stratigrafiei obținute astfel, precum și pe baza tehnicii constructive utilizate, au fost identificate cel puțin două faze diferite de existență a clădirii. Prima fază a clădirii CGI (context 1013, datată în perioadă elenistică) trebuie pusă în legătură cu o fază constructivă definită prin utilizarea a 1–2 rânduri de pietre mari semi-fasonate, așezate pe stratul de loess. Dacă partea superioară a zidurilor, din care se păstrează 3–4 rânduri de pietre mai mici, reprezintă într-adevăr o a doua fază de construcție, atunci ar putea fi legată de nivelurile stratigrafice descoperite deasupra (contextele 1011, 1012, 1013), care reprezintă fie una, fie două faze de funcționare, toate datate în perioada elenistică.

Am extins S041 cu 3 m spre E și de asemenea am excavat martorul dintre S041 și S006 (limita de V a S041). În extinderea estică a fost descoperit un zid N–S (context 41023), care este legat de partea nordică a Fazei II a anexei nord-estice a basilicii, precum și un puț roman târziu, cu secțiune pătrată, în partea vestică. În spațiul dintre S041 și S006, în stratul reprezentând distrugerea Fazei II a anexei nord-estice a basilicii, s-a descoperit un fragment dintr-o a treia masă sacră (fragmente din alte două fiind descoperite în cursul campaniei 2012).

Desfacerea martorului dintre S042 și S043 a confirmat stratigrafia identificată în anii anteriori și a permis mai buna înregistrare a canalului colector elenistic ce traversează această zonă pe direcția N–S.

Histria. Sector Acropola Centru – Sud. Campania 2013 – Valentin Bottez, Alexandra Țârlea, Alexandra Lițu (U București)

În cursul primei campanii pe sectorul Acropola Centru – Sud (cercetare coordonată și finanțată de către Universitatea din București), au fost cercetate opt casete (C001–C008), într-o zonă aflată imediat la S de centrul acropolei histriene.

Obiectivele primei campanii au fost începerea realizării unui profil N–S, pentru care s-au deschis patru casete (4 × 4 m), cu aliniament N–S, astfel încât să se obțină legătura dintre strada c și zidul de incintă roman târziu. Amplasarea celorlalte patru casete a fost determinată de descoperirile făcute în primele patru.

Din punct de vedere stratigrafic, sub stratul vegetal (a cărui grosime variază) apare un strat cenușiu de dărâmtură (context 001 în toate casetele), sub care apare un alt strat gălbui de dărâmtură (cu compoziție identică cu a celui de deasupra și denumit context 002). Luând în considerare similitudinile dintre cele două contexte, considerăm contextul 001 ca fiind partea superioară a contextului 002, care și-a pierdut culoarea originală din

cauza expunerii la factorii naturali. Sub acest strat masiv de dărâmtură, care reprezintă distrugerea ultimului nivel de locuire roman târziu, a fost identificat ultimul nivel de călcare al Clădirii Romane nr. 1 (CR01), un pavaj de piatră (context 3002/4002). Acest nivel de călcare trebuie legat de a doua fază constructivă a CR01, în timp ce prima fază se leagă de o podea din lut galben (context 2006), al cărei corespondent în afara clădirii este nivelul de călcare numit context 2007 (ce ar putea fi același cu contextele 4005 și 6004 din C004 și C006). În C001 și C007 s-a descoperit o podea din lut galben (contextele 2003/7004), cu aproximativ 0,70 m mai jos decât podeaua primei faze constructive a CR01, și 1,40 m mai jos decât a doua fază constructivă. Dat fiind faptul că această structură se află sub nivelul străzii contemporane la N și că un *dolium* mare a fost descoperit îngropat în interiorul acesteia, ipoteza de lucru este că aceste contexte (2003/7004) funcționau ca pivniță/zonă de stocare semi-îngropată.

În privința clădirilor, au fost dezvelite părți dintr-o clădire mare romană târzie (CR01), probabil o reședință similară celor din sectorul *Domus*, identificată cu certitudine în casele C002–007. În stadiul actual al cercetărilor pot fi identificate două faze de construcție, de prima ținând zidurile Z002 (N) și Z006 (V), accesul în interior făcându-se prin intrarea din Z002. Zidurile Z007, Z008, Z012 și Z013 par de asemenea să se lege de această fază. A doua fază de construcție este martora blocării intrării din Z002 (context 2004) și construirii unui pavaj din pietre mari (context 3002/4002), delimitat la S de Z003. Este încă neclar dacă zidurile Z004, Z005 și Z010 fac parte din această clădire.

Histria. Sectorul T. Campania 2013 – Iulian Bîrzescu, Alexandru Avram, Monica Mărgineanu Cîrstoiu (IAB), Virgil Apostol (MNIR), Florina Panait-Bîrzescu (IAB), Alexandra Lițu (U București), Karin Maurer (U Wien), Gabriel Talmațchi (MINAC)

Comunicarea prezintă rezultatele campaniei arheologice desfășurate anul trecut în sanctuarul din colțul nord-estic al cetății Histria. Primele cercetări în acest sector au fost efectuate în anul 1915, fiind continuate cu mici întreruperi până astăzi. Săpăturile din anul 2013 s-au desfășurat la V de templul lui Zeus și de templul Afroditei. Dintre rezultatele notabile, amintim dezvelirea unui depozit votiv din epoca arhaică târzie, identificat în anul 2012 și aflat în imediata apropiere a templului lui Zeus. Ceea ce caracterizează înainte de toate acest depozit este numărul relativ mare și diversitatea de votive depuse în acest loc. Atât votivele mari (ancore), cât și votivele mici (teracote, *obeloi*, vase ceramice, vârfuri de săgeți, mosoare etc.) își găsesc cele mai apropiate analogii în lumea ioniană, așa cum este de așteptat, de altfel, pentru sanctuarul histrian.

Histria. Basilica cu criptă. Campania 2013 – Irina Achim (IAB)

În campania 2013, cercetările de teren din sectorul Basilica cu criptă au vizat eliberarea de straturile de abandon și de distrugere a ariei aflate imediat la E de absida basilicii paleocreștine, precum și obținerea unei diagrame cronologice cât mai complete a acestei zone din vecinătatea edificiului creștin. După o întrerupere de doi ani, în campania 2013 au fost deschise două noi suprafețe situate de o parte și de alta a vechiului șant magistral S1, care traversa monumentul pe direcția E–V, și cercetarea a continuat în suprafața „Sud-est absidă”, secțiune deschisă încă din anul 2009. În perimetrul de la E de absida basilicii paleocreștine, mai multe structuri constructive erau deja cunoscute din cercetările anterioare (clădirea A Est, clădirea B Est, amenajare a stâncii cu parament din zidărie pseudo-isodomă). Toate aceste amenajări au făcut obiectul investigării sau reinvestigării arheologice, fără a fi însă încheiată cercetarea de teren.

Cercetări recente ale Basilicii extra muros de la Histria la 100 de ani de la debutul săpăturilor arheologice – Viorica Rusu-Bolindeț (MNIT), Alexandru Bădescu (MNIR), Vlad-Andrei Lăzărescu (IAIA Cluj), Mihai Dima (BNR), Claudia Radu (UBB Cluj)

Basilica *extra muros* este unul dintre primele monumente de la Histria a cărui cercetare a început odată cu descoperirea sitului de către Vasile Pârvan în anul 1914. Dezvelirea singurei basilici creștine timpurii din zona extramurană a Histriei a continuat de-a lungul timpului în câteva campanii (1917 – arhitectul german J. Jacobs; 1950–1953 – E. Condurachi *et alii*; 1955–1956 – Em. Popescu; 1961–1964 – N. Hamparțumian), ducând la descoperirea aproape exhaustivă a monumentului, precum și la atestarea a două necropole în zonă – una anterioară basilicii (secolele IV–V p.Chr.) și alta contemporană cu aceasta (sfârșitul secolului al V-lea – prima jumătate a secolului al VII-lea p.Chr.). Din inițiativa lui Alexandru Suceveanu, cercetarea Basilicii *extra muros* a fost reluată în anul 2001 de către un colectiv constituit inițial din Viorica Rusu-Bolindeț (MNIT), Karl von de Lohe (Universitatea „Ludwig Maximilian” din München – campania 2001) și Alexandru Bădescu (MNIR), căruia i s-a adăugat, din anul 2008, Vlad-Andrei Lăzărescu (IA Cluj). În cele cinci campanii derulate până în prezent (2001, 2005, 2008–2010, 2013) s-au realizat un relevu actualizat al basilicii (2001), respectiv cercetări arheologice la anexa de pe latura nord-estică (2005) și în zona aflată la S de cele trei construcții anexă ale monumentului creștin (2008–2010, 2013).

Subiectul comunicării noastre îl constituie o sinteză a rezultatelor cercetărilor arheologice din campaniile menționate. Pe baza stratigrafiei și a materialelor arheologice, sunt prezentate atât noile informații obținute, care vor contribui la rafinarea cronologiei, a etapelor de construcție și de funcționare ale Basilicii *extra muros*, cât și datele noi privind evoluția zonei extramurane a Histriei. Astfel, se constată că locuirea romană târzie (sfârșitul secolului al V-lea – prima jumătate a secolului al VII-lea p. Chr.) este prezentă atât la N, cât și la S de Basilica *extra muros*, elementele constructive, descoperite în zona aflată la S de cele trei clădiri anexă ale monumentului creștin, spre S, confirmând cele constatate în cercetările făcute până acum de noi la N de basilică (2001–2012). Totodată, s-au obținut noi date referitoare la necropolele existente în zonă – au fost descoperite alte 23 de morminte de înhumare pe latura sudică a basilicii (din care au fost cercetate deocamdată zece), aparținând în principal primei necropole (secolele IV–V), dar și celei contemporane cu basilica (sfârșitul secolului al V-lea – prima jumătate a secolului al VII-lea). Prezentarea acestor morminte, împreună cu inventarul aferent, tipologia și încadrarea lor cronologică, precum și analiza antropologică făcută scheletelor, reprezintă o parte însemnată a rezultatelor obținute în cercetările arheologice întreprinse de echipa sectorului Basilica *extra muros* în ultimii ani. Continuarea săpăturilor arheologice în această zonă, combinate cu cele efectuate în sectorul Centru-Sud de către colegul Mircea Dabîca (IAB), sperăm să aducă un plus de informație legată de posibilele relații dintre necropolele din zonă și amplasamentul portului orașului greco-roman Histria. Scopul major al cercetării Basilicii *extra muros* îl constituie dezvelirea integrală a monumentului creștin, în vederea punerii în valoare istorico-turistică, acesta fiind singurul edificiu creștin timpuriu aflat în zona situată în exteriorul cetății romane târzii.

Tropaeum Traiani

Cercetările arheologice de la Tropaeum Traiani din 2013 – Alexandru Barnea (IAB)

În campania arheologică din anul 2013, în orașul roman *Tropaeum Traiani* s-au desfășurat cercetări arheologice pe următoarele sectoare: în Sectorul A, în două puncte, la N de Basilica A (Adriana Panaite) și în zona străzii ABV IV (Mihai Severus Ionescu), în

Sectoarele A și B cercetări arheologice de verificare a unor investigații geomagnetice realizate în anul 2012 (ing. Florin Scurtu și Eugen Marius Paraschiv Grigore) și în Sectorul C (Robert Constantin, Carol Căpiță, Alexandru Nicolae). Săpăturile arheologice au fost finanțate de către Ministerul Culturii și de către Universitatea București. Alături de studenții aflați în practică arheologică, la cercetări a mai participat și o echipă de voluntari formată din absolvenți, masteranzi și doctoranzi ai Facultății de Istorie din București.

Scopul săpăturilor arheologice realizate în sectorul B a fost obținerea de detalii privind construcțiile antice evidențiate în cadrul săpăturilor din anii precedenți în secțiunile SG4, SG5 și SG9 (inclusiv strada SP2), precum și explorarea unor construcții vechi situate în apropierea celei puse în evidență în anul 2012 prin SG9, un edificiu de forma unui trapez dreptunghic, al cărui interior este compartimentat. Alt obiectiv a fost acela de a verifica din punct de vedere arheologic prezența unei anomalii rezistivimetrice de maxim într-o zonă din sectorul A, unde harta magnetometrică nu semnalează prezența unor ziduri antice.

Strada ABV IV, axă importantă de circulație ce traversa în secolele V–VI p.Chr. întreaga suprafață nordică a cetății, este amplasată la 61 m N de strada principală și are o lungime de 280 m, măsurată între intersecțiile cu străzile AV 1 și BV 5 ce asigurau comunicarea cu *via principalis*. Pe parcursul cercetării au fost identificate alte două străzi, perpendiculare pe ABV IV, AV 2' și AV 3, ultima făcând probabil legătura cu altă axă de circulație importantă, strada ABV II. În campania iulie – august 2013, cercetarea a urmărit lămurirea unor aspecte constructive ale intrărilor principale în edificiile de pe flancul sudic și nordic al străzii ABV IV (A6 și A7).

Tropaem Traiani. Cercetările arheologice din zona de la nord de Basilica A (Sector A) – campania 2013 – Adriana Panaite (IAB)

În campania arheologică desfășurată în 2013 în Sectorul A, la N de Basilica A din orașul roman *Tropaem Traiani*, ne-am concentrat mai ales asupra anexelor aflate pe latura nordică a basilicii. Cercetarea acestora s-a desfășurat în mare parte în secțiuni anterior deschise, care au fost recurățate și extinse.

Pentru cercetarea zonei din imediata vecinătate a monumentului creștin au fost realizate două noi secțiuni, S 41 și S 42, la N de S 13 și S 14, cu dimensiunile de 5 × 3 m, în care nu au fost însă identificate structuri construite. În anexa basilicii de pe latura nordică, mai exact în colțul nord-vestic al basilicii, cercetate parțial în 2012, a fost dezvelit zidul estic, unde se afla și intrarea. Cercetarea acesteia nu a fost încă finalizată. Zidul anexei se afla sub unul dintre martori, care a fost parțial demontat. Această operațiune a permis identificarea mai multor niveluri de călcare romane târzii, care se plasează în zona intrării în anexă. Încăperea anexă era accesibilă, foarte probabil, dintr-o curte și nu comunica cu basilica.

Pe colțul nord-estic al basilicii era cunoscut din cercetările anterioare (2006, 2008) un zid adosat, orientat spre E. În zona cuprinsă între acesta și absida basilicii am procedat într-o primă etapă la extinderea vechilor secțiuni (S 18 și S 20) și apoi la lărgirea în suprafață a săpăturii. Au putut fi astfel observate mai multe ziduri, dintre care unele aparțin anexei basilicii. Pe baza observațiilor făcute în teren, se poate spune că aceasta a avut două faze constructive; de asemenea, a putut fi observat și un zid mai vechi, aparținând unei construcții aflate pe locul pe care este ulterior ridicat edificiul de cult.

Imediat la N de basilică, se află un edificiu de mari dimensiuni (12 × 5m), cu două încăperi, numit convențional A 17. În secțiunile practicate între cele două monumente s-a putut observa în campania din 2013 mai clar un nivel de călcare ce corespunde perioadei romane târzii de funcționare a orașului și care reprezintă o cale de acces între cele două. Edificiul A 17 reprezintă o construcție anexă a basilicii, care nu are legătură directă cu aceasta,

din punct de vedere constructiv. Între cele două, în secțiunea S 17 P a fost identificat anterior un zid dintr-o construcție mai veche, regăsit anul acesta și în zona cercetată în suprafață.

Tropaeum Traiani. Cercetările din Sectorul C – campania 2013 – Robert Constantin (MA Mangalia), Carol Căpiță (U București), Nicolae Alexandru (MA Mangalia)

Cercetările din Sectorul C al cetății *Tropaeum Traiani* din 2013 s-au concentrat pe identificarea modalităților de alimentare cu apă a cisternei orașului. Observațiile anterioare au generat un traseu ipotetic, care lega apeductul din canalul străzii principale, prin C4, spre S, la cisterna orașului. În afară de piesele litice fragmentare despre care nu putem spune că sunt *in situ*, prin sondajele efectuate nu am găsit elemente care să susțină o astfel de ipoteză.

Cercetările realizate în zona construcțiilor 5 și 6 din sectorul C au conturat cronologic etapele ridicării, astfel încât edificiile C6, C5a și C5b au închis strada V4 de la E de cisternă. În fața edificiului C6 a fost construit un pavaj realizat din dale mari de calcar, refoșite de la alte construcții, care s-a constituit într-o curte interioară. A fost reluată cercetarea în C5c, studiindu-se cu atenție pavimentul curățat. Dacă C5c reprezintă o curte interioară (*atrium*), atunci C5a, C5b și C5d, prin panta acoperișurilor spre interior, formează un *compluvium*. După cum s-a descoperit și în alte părți ale imperiului, *impluvium*-ul putea alimenta cisternele orașelor prin conducte ceramice sau de plumb – *aquaria fistula*. Ținând cont de configurația terenului, sprijinit la V de un zid cu contraforți, există posibilitatea ca în acest punct să fi existat un *castellum divisorium*, astfel încât se justifică existența unor astfel de piese litice, în acest caz cisterna devenind punctul *terminus* pentru apa captată prin orice mijloace (apeducte, pluvială etc.).

Troesmis – Rezultatele cercetărilor din 2011–2013 – Cristina Georgeta Alexandrescu (IAB)

Începând cu anul 2011, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, în cooperare cu Academia Austriacă de Științe, a inițiat un proiect de cercetare privind procesele de transformare prin care au trecut așezările antice de la Dunărea de Jos. Utilizând metode inovative de cercetare și evaluare arheologică (documentare digitală, fotogrammetrie, prospecțiuni geofizice și tehnologie GIS, ALS), s-a început cercetarea sitului de la *Troesmis*, un exemplu deosebit de elocvent pentru transformările așezărilor și ale mediului înconjurător în perioada secolelor II–VI/VII p.Chr.

Au fost pe scurt prezentate rezultatele cercetării primilor trei ani de proiect: documentația topografică a ruinelor încă vizibile (așa-numitele fortificații „de est”, din secolul al IV-lea, și „de vest”, ridicată probabil în perioada romano-bizantină), precum și a urmelor de construcții vizibile pe platoul dintre cele două cetăți; rezultatele observațiilor din periegheze, prospecțiuni geomagnetice și ALS.

Amfiteatrul militar de la Drobeta – campania 2013 – Constantin C. Petolescu, Florian Matei-Popescu, Ștefan Vasiliță (IAB)

Amfiteatrul militar de la Drobeta este situat la aproximativ 200 m SV de fortificația auxiliară și la aproximativ 150 m NE de termele romane⁶. Acesta a fost construit într-o depresiune naturală, care a fost probabil lărgită și adâncită înainte de începutul construirii amfiteatrului. În urma săpăturilor din anii 2012–2013 a fost descoperit ringul interior de piatră, care separa arena de tribune (*cavea*). Ringul are o formă ușor elipsoidală, aproape

---

⁶ G. Crăciunescu *et alii*, *Drobeta-Turnu Severin, jud. Mehedinți, Punct: str. Independenței nr. 2 (Raport de cercetare arheologică preventivă)*, CCA, Campania 2010, Sibiu, 2011, p. 185; I. Bajusz, *Amfiteatrul de la Porolissum și amfiteatrele din provinciile romane de la Dunărea de Mijloc*, Cluj-Napoca, 2011, p. 33, nr. III. 1.

rotundă, de 35×37 m. Este construit din piatră de râu legată cu mortar, având o grosime de aproximativ 0,70–0,80 m. Elevația ringului de piatră este păstrată doar în unele locuri, pe 2–4 asize, fundațiile ating însă aproximativ 1,50 m adâncime. *Cavea* au fost construite cel mai probabil din lemn, folosindu-se pantele naturale ale terenului. O parte a acestora trebuie să fi avut însă și o substrucție de lemn, ale cărei urme nu au fost până în acest moment identificate.

Tibiscum. Cercetări arheologice 2013 – Adrian Ardeț, Dimitrie Pavel Negrei, Lavinia Grumeza (MJERG Caransebeș)

Cercetările arheologice realizate la *Tibiscum* – Iaz și *Tibiscum* – Jupa (jud. Caraș-Severin) din anul 2013 au continuat obiectivele inițiate în anul 2009, respectiv 2011. Aceste obiective fac parte dintr-un plan de cercetare mai vast, care presupune dezvelirea, conservarea și punerea în valoare a orașului roman *Tibiscum*, dezvoltat pe malul drept și stâng al Timișului.

Din punct de vedere cronologic, am reușit să surprindem momente importante din dezvoltarea orașului antic *Tibiscum*, în special din perioada romană târzie și postromană. Edificiul VI, dezvelit parțial, își leagă existența și evoluția de rolul comercial al anticului *Tibiscum*. Fiind situat la una dintre arterele principale ale orașului (*decumanus maximus*) și în imediata apropiere a unui atelier de topit bronzuri, clădirea VI avea probabil și o destinație comercială importantă.

Cercetările din castrul și vicus-ul militar de la Tibiscum – campania 2013 – Mariana Balaci Crînguș, Simona Regep, Călin Timoc (UV Timișoara)

Sectorul Universității de Vest din Timișoara în cadrul sitului de la *Tibiscum* a vizat și în acest an cercetarea castrului, alături de începerea cercetării sistematice a unei noi clădiri din *vicus*-ul militar, care s-a dezvoltat în relație directă cu castrul.

Cercetările arheologice în castrul mare de la *Tibiscum* au urmărit, începând din anul 2009, zona nord-vestică a fortificației, pentru studierea structurii arhitectonice militare. Secțiunea din anul 2013 a fost amplasată la 1 m spre SE față de cea din anul precedent și a fost orientată pe direcția axei ce leagă colțul nord-vestic al castrului de colțul similar al *principiei*. Secțiunea a avut dimensiunile de $11 \times 1,50$ m.

Din punct de vedere stratigrafic, se constată patru etape de locuire. În prima etapă, anterioară construirii barăcilor castrului mare, a fost identificat un nivel provenit de la incendierea unei construcții din lemn cu caracter civil, datat în prima jumătate a sec. al II-lea p.Chr. După această amenajare, terenul a fost nivelat pentru a face loc următoarelor construcții militare. A doua etapă sugerează prezența unei barăci construite din lemn, orientată V–E, care a fost surprinsă pe lățime. Acest nivel de locuire se datează în epoca lui Antoninus Pius. După dezafectarea prin incendiere a barăcii, a fost construită o altă baracă militară din lemn, care reprezintă nivelul al treilea de locuire din castru. Construcția militară din a treia etapă a fost incendiată și dezafectată prin nivelarea locului în sec. al III-lea p.Chr., fără a putea aduce alte precizări deocamdată. Ultimul nivel de locuire este roman târziu, cu pământ de culoare negricioasă, cu pigmentație de cărămidă, fragmente de țigle. Prin demontarea marotorului dintre secțiunile IV/2012 și V/2013, apare un zid lat de 0,75 m, construit din piatră de râu, fragmente de calcar și de țigle, legate între ele cu mortar, ce provine de la o construcție încă neprecizată planimetric.

În zona *vicus*-ului, mai exact la 107 m de *porta principalis sinistra* a castrului mare, au apărut, în cele două secțiuni trasate perpendicular una față de cealaltă, zidurile unei noi clădiri numită de noi clădirea XV. În prima secțiune, pe lângă faza de piatră a clădirii, s-au conturat alte trei faze de lemn de locuire în această zonă a *vicus*-ului. Interesantă este

locuința de suprafață aparținătoare primei faze de locuire, în secțiunea 1 fiind surprinsă una dintre încăperi, care avea o lungime de 4,30 m. Chiar în mijlocul ei a apărut o vatră de foc de 1,15 m, iar în buza acesteia am mai găsit două vase sparte întregibile. În fața acestei încăperi s-a conturat o amenajare de pietre de râu destul de mari, pe o lungime de 1,20 m și care probabil trebuie privită ca o amenajare în fața intrării în locuință. Podeaua încăperii era din lemn și a ars și ea. În profil, nivelul de distrugere măsoară o grosime de aproximativ 0,25 m.

În încercarea noastră de a surprinde limitele construcției de piatră am trasat o secțiune perpendiculară pe prima. Sub nivelul de piatră a apărut o locuință de chirpici și lemn cu mai multe faze de refacere, iar sub aceasta există nivelul de locuire datat în perioada Traian – Hadrian, din care am surprins în secțiunea precedentă acea locuință de suprafață.

Ținând cont de dispunerea aproape centrală în arealul așezării civile dezvoltate în jurul castrului, considerăm că ne aflăm în fața unei construcții de piatră cu caracter civil, iar obiectivul nostru de viitor este acela de a o cerceta sistematic și de a-i stabili rolul în cadrul așezării de tip *vicus*.

Castrul de la Câmpulung – Jidova – campania 2013 – Constantin C. Petolescu, Florian Matei-Popescu (IAB), Ion Dumitrescu, Teodor Cioflan (MJ Argeș)

În campania 2013 au fost continuate cercetările în zona dintre *horreum* și clădirea comandamentului. Reluarea în 2010 a săpăturilor arheologice în această zonă a avut ca obiectiv clarificarea situației clădirilor centrale – în primul rând a clădirii dublu absidate –, clădire identificată între *principia* și *horreum*, în *latus principiorum dextrum* (așa numita „casă a ofițerilor”, despre a cărei funcționalitate nu deținem până în acest moment indicii certe). Am urmărit să observăm îndeosebi dacă în această zonă, aparent lipsită de construcții, va fi existat sau nu o structură din material perisabil, cel mai probabil lemn.

Încă din campaniile 2010–2011, în porțiunea de la S de micul edificiu cu *hypocaustum*, s-a constatat existența unui strat arheologic – cu urme de arsură, ceramică (unele piese întregibile), obiecte de fier, câteva piese de bronz. În campania 2012 au fost identificate urmele mai multor gropi de pari, care indicau existența unei construcții cu structură de lemn, construită după sistemul barăcilor din *retentura dextra*. S-a observat, de asemenea, că stratul cu urme de arsură fusese la un moment dat nivelat, nivelare peste care a fost depus un strat de pietriș. Tot atunci s-a presupus, pe baza observațiilor stratigrafice, că edificiul de piatră cu *hypocaustum* s-a clădit ulterior clădirii de tip „baracă”. În anul 2013, săpătura atentă a permis identificarea traseului barăcii de lemn. În stadiul actual al cercetărilor este încă neclar modul în care era compartimentată această clădire. Se poate totuși afirma cu certitudine că edificiul de piatră a fost construit ulterior barăcii de lemn, după momentul distrugerii ei, prin incendiere.

Termele militare de la Voinești – campania 2013 – Constantin C. Petolescu, Florian Matei-Popescu (IAB), Ion Dumitrescu (MJ Argeș)

Castrul de la Voinești este legat funcțional de castele construite în timpul domniei împăratului Traian în Muntenia. Castrul se află pe platoul din partea estică a satului Voinești, în punctul „Măilătoia”. Termele de la Voinești sunt dispuse la circa 40 m SE de castru, către strada Roman. Fiind prima campanie, am avut în vedere, în primul rând, delimitarea clară a obiectivului în teren. Am urmărit, apoi, să aducem precizări cu privire la planimetria, stratigrafia și cronologia monumentului, observațiile profesorului Marin Bădescu în privința acestor probleme fiind neclare și izvorâte din idei preconcepute. Demararea cercetărilor a fost determinată și de dorința Consiliului Județean Argeș, care s-a arătat interesat să valorifice în viitor potențialul turistic al acestui obiectiv.

Cercetările arheologice s-au desfășurat pe parcursul a două săptămâni (9–25 septembrie 2013). Au fost trasate două secțiuni, orientate V–E, prin intermediul cărora au fost interceptate două rânduri de încăperi. Una dintre încăperi, de pe latura vestică a construcției, era dotată cu sistem de încălzire (*hypocaustum*), o parte dintre structurile care compuneau sistemul păstrându-se *in situ* (rândurile de *pilae*, *tegulae mammatae* sparte, fragmente de *opus signinum*, două bolți practicate în zid pentru a permite aerului cald să circule), iar o altă încăpere reprezenta un bazin pentru apă caldă (o porțiune din podeaua bazinului, lipită de zidul vestic al încăperii s-a conservat *in situ*). Într-o stare de conservare deosebită s-a păstrat încăperea absidată care marca latura estică a clădirii termelor. Din punct de vedere funcțional, reprezintă probabil tot un bazin pentru apă.

Romula. Sectorul de nord. Campania arheologică din anul 2013 – Mircea Negru, Lucian Amon (USH București), Emilian Gamureac (MCPCN), Laurențiu Guțică (MJ Olt)

În campania arheologică din anul 2013, în condițiile unei finanțări fără precedent în ultimele două decenii, au fost întreprinse cercetări arheologice în Sectorul Fortificația Centrală și în Sectorul de Nord⁷.

În sectorul de Nord s-a urmărit delimitarea cartierului meșteșugăresc de necropola plană de nord, respectiv identificarea de noi ateliere de producție ceramică.

Planul de cercetare a constat în practicarea a trei secțiuni (S1, S2, S3), paralele cu drumul roman de la Romula-Reșca la Enoșești – *Acidava*. În cursul cercetărilor a fost demontat și martorul dintre S1 și S3, care avea o lățime de 1 m și o lungime de 8 m, suprafața totală cercetată fiind de 136 m².

Principalele rezultate ale cercetărilor întreprinse în Sectorul de Nord sunt reprezentate de descoperirea a trei cuptoare de ars vase din lut, care pot fi datate, în stadiul actual al procesării materialului arheologic, în intervalul dintre a doua jumătate a secolului al II-lea și prima jumătate a secolului al III-lea p.Chr. Aceste descoperiri extind spre NV limitele cunoscute ale cartierului de producție ceramică din acest sit, aducând noi informații privind topografia acestuia.

În același timp, a fost clarificată utilizarea drept cuptor de olar a unei instalații descoperite în acest sector în anul 1996, asupra căruia planau semne de întrebare, datorită diametrului său mic (cca 1 m) și lipsei grătarului. O situație similară a fost constatată de noi la cuptorul nr. 3/2013, iar un cuptor similar, foarte bine păstrat, a fost cercetat în S3 (cuptorul nr. 2).

Respectivele descoperiri contribuie la completarea tipologiei cuptoarelor de ars vase de lut din acest sit, prin apariția celor două cuptoare de dimensiuni mai mici, al căror grătar era susținut doar de pereți.

În stadiul actual al cercetărilor, în aceste secțiuni, pe baza stratigrafiei zonei și materialelor arheologice descoperite (monede și vase de tip *terra sigillata*), considerăm că nivelul I roman aparține celei de-a doua jumătăți a secolului al II-lea și începutului secolului al III-lea p.Chr., nivelul al II-lea roman aparține primei jumătăți a secolului al III-lea p.Chr., iar nivelul al III-lea roman reprezintă faza de la mijlocul secolului al III-lea p.Chr. (post Gordian III).

Edificiul A din castrul roman de la Drajna de Sus, jud. Prahova. Raport preliminar – Mihail Zahariade (IAB), Traian Dvorski (ISAIM), Marinela Peneș, Lucian Mureșan, Ioana Crețulescu (MJIA Prahova)

Castrul de la Drajna de Sus se află pe valea Teleajenului. El a fost construit de un puternic corp de armată roman în timpul ofensivei coloanei pornite de la *Durostorum*, care

⁷ În acest sector, cercetările au fost finanțate de Ministerul Culturii, prin Planul Național de Cercetare Arheologică (contractul nr. 28/08.08.2013) și Universitatea din București.

avea ca misiune pătrunderea pe valea Teleajenului, unde se găsea un lanț de fortificații dacice, așezate pe direcția S–N și care barau orice înaintare a unei forțe pe această direcție. Castrul face parte din sistemul instituit de romani în 101–102 pe valea aceluiași râu, după cucerirea și distrugerea cetăților dacice. Împreună cu Drajna au mai fost construite castrele de la Târgșor și Mălăiești. Castrul de la Drajna de Sus a fost construit în vara – toamna anului 102. Faza I (*castra aestiva*) a fost construită din pământ cu palisadă de lemn, de *vexilatii* (detașamente) din legiunile I Italica, V Macedonica și XI Claudia, la care s-a mai adăugat și cohors I Flavia Commagenorum. După 105–106, când regatul lui Decebal a fost încorporat Imperiului și s-a format provincia Dacia, corpul de armată alcătuit din trupele menționate a continuat să staționeze la Drajna și în celelalte două castre, Târgșor și Mălăiești. Cel de la Drajna a fost reconstruit în piatră, legată cu pământ (faza II) (*castra stativa* sau *hiberna*) cu zid dublu, înglobând între ele fostul val de pământ al castrului. Castrul are dimensiunile de 185 × 190 m (3,51 ha) în faza sa de piatră, dar aceleași pot fi aplicate și la castrul de pământ.

Cercetări: 1938–1940 (Gh. Ștefan); 1992–1996 (Cr. Vlădescu, M. Zahariade, apoi, după moartea lui Cr. Vlădescu, M. Zahariade și Tr. Dvorski).

Descoperiri: *Praetorium* (locuința comandantului) cu instalație de piscină și încălzire bazată pe sistemul *hypocaust*, o parte din barăci, o parte din *principia* (clădirea de comandament), incinta. Spre S se găsesc termele militare, precum și o așezare civilă a cărei întindere nu poate fi încă estimată. Au fost descoperite ceramică, monede și o mare cantitate de țigle și cărămizi ștampilate.

Castrul a fost abandonat în 117/8, odată cu abandonarea Munteniei la începutul domniei lui Hadrian.

Arheologia epocii medievale

Cuptorul de olar din secolul VIII p.Chr. de la Sighișoara „Dealul Viilor” – Daniel Spănu (IAB)

În campaniile 2012–2013, în situl „Dealul Viilor” de la Sighișoara a fost descoperit și cercetat integral un cuptor de olar din secolul al VIII-lea. Cuptorul a fost săpat în pământ crud și se compune dintr-o cameră de ardere, un grătar, un canal de alimentare și o groapă a fochistului. Aceasta din urmă a fost săpată de la nivelul podelei unei locuințe semi-îngropate, care nu a fost delimitată încă în întregime. Ceramica din cuptor a fost recoltată integral, se compune în cea mai mare parte din rebuturi și provine, într-o măsură covârșitoare, din oale decorate cu pieptenul, specifice perioadei avare târzii.

Nufăru, jud. Tulcea, punctul Trecere bac – campania 2013. Date arheologice și antropologice – Oana Damian (IAB), Mihai Vasile, Daniel Ene, Gabriel Vasile (MNIR)

Cercetările arheologice programate și preventive desfășurate în ultimele decenii în intravilanul localității dunărene Nufăru, jud. Tulcea, au dezvăluit o cetate bizantină construită *a fundamentis* în ultimul sfert al secolului al X-lea, ce va evolua ca o așezare de tip urban, cu niveluri de locuire documentate stratigrafic până la mijlocul veacului al XIII-lea. În punctul cel mai nordic al promontoriului stâncos pe care se desfășoară așezarea, numit *Trecere bac*, a fost cercetat, în campaniile 1999–2002, 2004–2013, un spațiu fortificat și de acostament, transformat în zonă funerară și ulterior de locuire. Prezentarea se axează pe descoperirile funerare (416 complexe, dintre care 37 descoperite în campania 2013), aparținând epocii medio-bizantine. Se remarcă o grupare de 30 de morminte de înhumatie, cercetate într-o suprafață de la sud de zidul instalației portuare, caracterizate, ca ansamblul

necropolei, prin ritul exclusiv al înhumăției, orientare V-E, ordonare în șiruri paralele, înhumări individuale, suprapuneri și reînhumări, dar evidențiindu-se prin depunerea defuncțiilor în cavități săpate în stâncă (zece amenajări, cu lungimea de 2,10 m, lățimea de 0,75–0,90 m și adâncimea de 0,30–0,90 m), dublate uneori în interior cu parapet de pietre, lateral sau dispus în zona capului ori a picioarelor acestora, eventual cu sicrie sau capace de lemn. 12 morminte au fost documentate doar prin câteva elemente scheletale. Au fost identificați 11 înhumați în decubit dorsal, cu scheletul în conexiune anatomică, cu antebrațele pe abdomen sau pe bazin, cu două suprapuneri într-o criptă și șapte reînhumări. Patru morminte conțin inventar: obiecte de podoabă pentru cap, gât și mâini, precum și monede de bronz – stamena devalorizată Constantinopol – imitație „latină” modul mic de tip A, din prima jumătate a secolului al XIII-lea (O. D., M. V., D. E.). Dintre cele 30 de schelete analizate, sexul a fost determinat în 25 de cazuri (16 indivizi de sex masculin și nouă de sex feminin). În urma estimării vârstei la deces, au fost identificate următoarele clase de vârstă: *infans*/fetal (un individ), copii (patru), adolescenți (unu), adulți tineri (doi), adulți maturi (12), adulți bătrâni (șase) și patru indivizi adulți, fără încadrare precisă. Staturile au fost estimate în 13 cazuri (nouă bărbați și patru femei). Valorile medii sunt submijlocii în cazul bărbaților și mijlocii în cadrul sexului feminin. Analiza antropologică a relevat și o gamă largă de condiții patologice: boli dentare (tartru, hipoplazia smalțului dentar, pierderi dentare antemortem, carii dentare), traumatisme (fracturi vindecate), boli articulare (osteoartrită, noduli Schmorl, boala Forestier), maladii congenitale și neuromecanice (Sindrom Klippel-Feil), boli infecțioase (periostită, osteomielită) și boli metabolice și endocrine (*cribra orbitalia*). De asemenea, a fost efectuat un set de măsurători, au fost înregistrate și scorizate o serie de variații epigenetice și au fost inventariați diferiți markeri ai stresului biomecanic (G. V).

Informații noi despre cetatea Feldioara. Cercetările arheologice din 2013 – Adrian Ioniță (IAB)

Cetatea de la Feldioara este amplasată în extremitatea estică a terasei pe care se află satul actual, fiind atestată documentar prima dată în anul 1240, sub numele *Castrum Sanctae Mariae*. Monumentul, aflat într-o stare precară de conservare, are un plan asemănător unui bob de fasole, elementele cele mai vizibile fiind două turnuri situate în axul botului de deal, aproximativ E-V, legate între ele cu o curtină.

Cercetările arheologice s-au efectuat în perioada aprilie – august 2013 și au fost prilejuite de proiectul de restaurare a cetății, operațiune care urmează să se desfășoare pe parcursul a trei ani. La săpături au colaborat S.C. Damasus S.R.L., reprezentat de Daniela Marcu Istrate, Muzeul Județean Brașov, reprezentat de Florin Moței, și Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, reprezentat de Adrian Ioniță. La cererea proiectantului au fost efectuate 29 de secțiuni și casete, care au vizat atât interiorul, cât și exteriorul monumentului. În funcție de datele obținute a fost apoi coborât nivelul de călcare în cetate cu circa 0,80 m. Noile săpături, deși subordonate în principal scopului restaurării, îmbunătățesc cunoștințele noastre despre evoluția istorică și etapele de construcție ale cetății, prin comparație cu datele dobândite în urma cercetărilor din anii 1991–1995.

În ceea ce privește prima fază, sondajul din interiorul turnului vestic a arătat că nucleul acestui turn a fost construit în același timp cu zidul lat de aproximativ 2 m, surprins în partea de V, N-V și S-V a actualei cetăți. În stadiul actual al cercetărilor, fără a avea elemente de datare absolută, ci doar prin succesiunea stratigrafică și caracteristicile tehnice, punem în legătură acest zid și nucleul turnului cu activitatea constructivă a teutonilor

(1211–1225). Rămâne în continuare deschisă problema închiderii acestei prime incinte și relația cu turnul estic.

În interiorul cetății a fost identificată o fântână cu marginile din piatră, care figura pe planurile mai vechi, dar fără o poziționare precisă. S-a observat faptul că biserica din incinta cetății a avut două faze, în cea de-a doua fiind amenajată ca pivniță. De asemenea, au fost dezvelite fundațiile mai multor construcții, precum și un cuptor situat în exteriorul zidului de incintă, în apropierea porții. Zidurile de incintă au fost (re)construite în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, aspectul actual al cetății datând, în linii mari, din acea perioadă.

Stratigrafic, s-a constatat existența mai multor depuneri, care au livrat cantități consistente de materiale, în special ceramică, aparținând epocilor neolitică, a bronzului, a fierului, medievală și modernă.

Cercetări arheologice recente la cetatea Deva. Incintele II și III (sec. XV–XVIII) – Gabriel Izdrăilă, Ionuț Codrea (S.C. Damasus S.R.L.)

Cercetările arheologice efectuate pe Dealul Cetății din Deva de către S.C. Damasus S.R.L. și Muzeul Civilizației Dacice și Romane, în perioada aprilie – august 2013 (de un colectiv condus de dr. Daniela Marcu Istrate) s-au desfășurat în cadrul proiectului de reabilitare a Cetății Deva, aducând o serie de date noi asupra evoluției istorice a cetății și a etapelor de construcție ale acesteia. În conformitate cu normele metodologice și necesitățile științifice, dar ținând cont și de interesele proiectantului, s-a decis efectuarea de secțiuni stratigrafice, urmată de deschiderea între ele a unor suprafețe mai largi.

Cercetările arheologice au fost efectuate în incintele II și III ale cetății. În incinta III, săpăturile au fost realizate în special pe drumul de acces (de la poarta I până la platforma de artilerie), în vederea coborârii nivelului de călcare actual la o cotă istorică. În incinta II au fost realizate săpături în toată incinta. Aici, scopul a fost acela de a identifica nivelul de călcare istoric, de a delimita și a data atât construcțiile deja existente, cât și pe cele rezultate pe parcursul cercetării (în special încăperile de pe latura nordică).

Din punct de vedere cronologic, se poate afirma că prima fază a incintei II datează de la sfârșitul secolului al XV-lea sau începutul secolului al XVI-lea, când incinta I a fost delimitată printr-un zid, cu o grosime medie de 1,20 m, cu drum de rond și guri de tragere. Pe parcursul secolului următor, acest ansamblu a suferit modificări substanțiale, prin adăugarea unui Zwinger pe latura sudică, iar în secolul al XVII-lea, acestea au continuat prin ridicarea unui bastion în continuarea Zwinger-ului (Bastionul Bethlen) și a unui nou Zwinger, de data aceasta pe latura vestică. Secolul al XVIII-lea aduce noi schimbări ale traseului zidurilor și realizarea de noi clădiri în incinta II, prin construirea Scării Semicirculare. Cea mai importantă modificare suferită este amenajarea incintei III, prin ridicarea unui zid de incintă cu o poartă principală de acces, o poartă de acces intermediară, un bastion de „belvedere” pe latura sud-estică, prin ridicarea platformei de artilerie și a camerei artileriștilor (aflată în imediata apropiere), pe latura sud-vestică.

Date noi despre începuturile orașului Brașov prin prisma cercetărilor arheologice recente – Daniela Marcu Istrate (S.C. Damasus S.R.L.)

Deschiderea unui șantier de restaurare în centrul istoric al Brașovului, în jurul Bisericii Negre, a creat condițiile efectuării unor cercetări arheologice ample, primele de acest fel din istoria orașului. Deși inițial s-a pornit de la ideea unei cercetări de rutină, care să însoțească întocmirea documentațiilor necesare restaurării, descoperirea a numeroase vestigii a impus treptat extinderea suprafețelor investigate.

Cercetările arheologice au evidențiat patru etape de locuire, care au precedat construirea bisericii parohiale Sf. Maria (în ultimele decenii ale secolului al XIV-lea):

1. etapă de locuire din lemn și lut, fortificare (?) prin șanț: ultima parte a secolului al XII-lea, începutul secolului al XIII-lea;

2. etapă de locuire din lemn și lut, talpă din piatră, locuință de suprafață, gropi de provizii: sec. XIII; posibil vestigiile acestei etape se află în legătură cu mănăstirea premonstratensă;

2a. construcții de zid pe latura nordică;

2b. ample construcții în partea vestică a bisericii, probabil cu două etape;

3. ample construcții de zid sub corul actualei biserici și pe partea nordică a acesteia (cistercieni?);

4. cimitir, probabil cu două etape. Pe întreaga suprafață din jurul bisericii au fost practicate înmormântări, în Evul Mediu aproape exclusiv pe partea nordică, dar în epoca modernă în mod egal pe laturile sudică și nordică, până în imediata apropiere a caselor. Deși în orașele transilvane cimitirele au fost transferate în exteriorul zidurilor în perioada Reformei, la mijlocul sau în cea de-a doua jumătate a secolului al XVI-lea, la Brașov cimitirul pare să fi devenit mai aglomerat tocmai în secolele XVII–XVIII. Din cauza numărului mare de gropi, săpate uniform pe toată suprafața (cca 1500 de morminte cercetate), o mare parte dintre vestigiile anterioare cimitirului a dispărut complet.

Din săpături a rezultat o cantitate importantă de materiale arheologice: vase și fragmente de vase ceramice, obiecte de podoabă și de port din argint, bronz, sticlă, os și lut, diferite obiecte de uz casnic, precum și piese de armament. Cea mai importantă componentă a inventarului o constituie cele 170 de monede, cea mai veche aparținând regelui maghiar Bela IV (1235–1270).

Însumând rezultatele săpăturilor, se poate conchide că orașul Brașov are o vechime substanțial mai mare decât se credea până acum (prima mențiune documentară din 1235).

Cercetările arheologice de la Târgșoru Vechi. Campania 2013 – Andrei Măgureanu (IAB), Bogdan Ciupercă, Alin Anton (MJIA Prahova)

Cercetările arheologice de la Târgșoru Vechi au început în anul 1956, având drept obiectiv principal investigarea vestigiilor medievale. Unul dintre obiectivele identificate atunci a fost necropola din jurul bisericii lui Antonie Vodă. Recent, cercetările s-au concentrat din nou asupra vestigiilor medievale, în ultimele campanii fiind investigată zona situată la S de turnul de intrare, în prima incintă medievală. Conform planului și informațiilor publicate, în această zonă nu sunt prezente descoperiri funerare, nici în suprafața turnului de intrare, nici în cea a clădirii anexă și nici în afara incintei. Totuși, cercetările din anii 2012–2013 au surprins și în această zonă o intensă folosire a spațiului ca zonă funerară. S-a observat că necropola este suprapusă atât de zidul de incintă, cât și de turnul de intrare, fapt ce influențează datarea mormintelor, cronologia incintei și, prin urmare, a întregului ansamblu al Curții domnești.

Monedele descoperite în cetatea Severinului în campaniile 2011–2012 și contextul lor stratigrafic – Marin Iulian Neagoe (MRPF Turnu Severin)

Reabilitarea Cetății Severinului, a zonei adiacente și a căilor de acces aflate în perimetrul monumentului a reprezentat motivul demarării săpăturilor de cercetare arheologică preventivă, începând din aprilie 2011, cercetări continuate, anul următor, în perioada mai – iulie. Aceste cercetări au fost posibile prin intermediul proiectului „Reabilitarea Palatului Cultural Teodor Costescu și Cetatea Severinului”, finanțat din fonduri europene, prin Programul Operațional Regional 2007–2013.

În cursul cercetărilor au fost descoperite aproximativ 200 de monede din argint și bronz, reprezentând în cea mai mare parte emisiuni monetare ale Regatului maghiar (ce se

înscriu pe un palier cronologic cuprins între secolele XIII–XVI), cărora li se adaugă șapte monede emise de Aquileia și trei monede (două din argint și un fals din cupru) otomane.

Emisiunile monetare maghiare pot fi împărțite în trei loturi distincte, după cum urmează: un grup alcătuit din 150 de piese, descoperit în interiorul primei incinte a cetății, un al doilea grup, alcătuit din 18 piese, emise de regele Albert I (1437–1439), descoperit în spațiul intermediar dintre zidurile incintei interioare și exterioare, și un al treilea grup, de 20 de monede, descoperite în secțiunile și suprafețele cercetate în interiorul primei incinte.

Cele 159 de monede care alcătuiesc tezaurul descoperit în campania de cercetări arheologice desfășurată în Cetatea Severinului, în perioada aprilie – iunie 2011, au fost recuperate din Suprafața II/2011 (Sp. II). Această suprafață (16 × 5 m), orientată S–N, a fost împărțită în 16 carouri (2,50 × 2,50 m), numerotate de la S la N cu cifre arabe, de la E la V fiecărui carou corespunzându-i un indice alfabetic, începând de la A. Înregistrarea adâncimilor în cadrul acestei suprafețe a fost făcută pornind de la cota 0, stabilită arbitrar ca fiind colțul de NE al S1/2011.

Până la adâncimea de 0,50 m, decopertarea acestei suprafețe a fost realizată mecanizat, după care s-a trecut la săpătură manuală, pe niveluri de 10 cm, după fiecare nivel executându-se o răzuirea a grundului în vederea surprinderii unor posibile complexe arheologice.

Tezaurul monetar a fost descoperit în primii 20 cm ai caroului 4A, la adâncimea de 1,25 m, în partea superioară a nivelului II de cultură, corespunzător perioadei de început a secolului al XVI-lea. Majoritatea monedelor alcătuiau un grup central (136 piese), restul fiind împrăștiate pe o suprafață de 20–30 cm față de acesta, alături de diferite resturi osteologice, material ceramic și chiar un proiectil de archebuză. Monedele erau cele mai multe lipite unele de altele, în mai multe grupuri de cinci–nouă piese, într-unul dintre aceste grupuri fiind sesizată prezența unor bucăți dintr-o pânză. Acest aspect sugerează faptul că monedele au fost purtate, cel mai probabil, într-un săculeț din material textil, ce a fost, probabil, pierdut de proprietar în timpul asediului Cetății Severinului din august 1524 (când armatele otomane, conduse de comandantul Bali beg, au reușit, în urma unui asediu îndelungat, să cucerească această importantă fortificație de pe linia Dunării). Această ipoteză este posibilă, cu atât mai mult cu cât, din informațiile stratigrafice, rezultă că tezaurul nu a fost depozitat sau ascuns intenționat, piesele fiind recuperate, așa cum am amintit, din partea superioară a nivelului II de cultură, caracterizat prin urme evidente de incendiere (cenușă, lemn carbonizat etc.).

Monedele Aquileiei au fost emise în timpul patriarhului Antonio II Panciera (cinci piese) și Ludovico di Teck (două piese) și au fost descoperite împreună cu cele 150 de monede maghiare și cei doi aspri din argint.

Grupul de monede de la Albert I a fost descoperit în Sp. XI/2012, secțiune trasată în spațiul intermediar de N și localizată la N de turnul nord-estic. Monedele au apărut la adâncimea de 0,80 m, într-un nivel cu depuneri din secolul al XV-lea, din care au mai fost recuperate și alte materiale (ceramică smălțuită, fragmente ale unor țevi de tun din bronz, vârfuri de săgeți și de arbaletă).

Celelalte piese, descoperite în secțiunile și suprafețele cercetate în 2011 și 2012, reprezintă tot emisiuni monetare maghiare, cu excepția unui fals după un aspru de la Baiazid al II-lea, descoperit în S2/2011, la adâncimea de 1,30 m, într-un nivel de umplutură cu care s-a astupat și nivelat o mare suprafață din spațiul incintei interioare. În afara unei singure piese care se datează în secolul al XIII-lea (un denar de tip Friesach, descoperit în groapa unui mormânt de înhumăție identificat în Sp. I/2011), celelalte piese sunt emisiuni

monetare din secolele XIV–XV, puse în circulație de regii maghiari: Ludovic I (1342–1382) – trei piese; Sigismund de Luxemburg (1387–1437) – șapte piese; Albert I (1437–1439) – o piesă; Vladislav I (1441–1444), Mathias Corvin (1458–1490) – câte două piese; Vladislav al II-lea (1490–1516) – două piese și alte două monede emise de Iancu de Hunedoara, în intervalul 1440–1446.

REZUMATE. COMUNICĂRI

Corpul și limitele sale. Corpul uman în cadrul studiilor de osteoarheologie – Alexandra Ion (IA–FR)

Scopul acestei prezentări, ce pornește de la studiile din aria sociologiei cunoașterii științifice, de la conceptul de „biografie” și de la cercetările din aria mai largă a antropologiei corpului, este acela de a propune un demers reflexiv în cadrul cercetărilor de osteoarheologie din România. Având ca punct de plecare cercetările sale desfășurate pe durata studiilor de doctorat, autoarea și-a propus să observe și să analizeze modalitatea de percepție a corpului uman mort și felul în care este „văzut” în cadrul studiilor de arheologie și osteoarheologie din România.

Pornind de la un studiu de caz – analiza osteoarheologică a unor oseminte umane din perioada medievală –, s-a urmărit modul în care corpul este transformat succesiv în obiect de studiu, de reprezentare și de manipulare pentru cele două discipline. Se urmărește astfel felul în care a fost înțeles și definit corpul uman din momentul descoperirii și până la publicarea datelor. În cadrul acestui demers, autoarea a urmărit oamenii de știință la lucru, pe teren și în laborator, deconstruind analizele și interpretările acestora în pașii analitici. Rezultă astfel că nu există un mod unic și stabil de înțelegere a corpului de la un capăt la celălalt al analizei.

Cercetările și rezultatele dendrocronologice din Transilvania – Botár István, Grynaeus András, Tóth Boglárka (MSC Miercurea Ciuc)

Dendrocronologia se ocupă cu analiza inelelor anuale ale arborilor și elementelor de lemn. Datele obținute prin măsurarea exactă a inelelor ajută la elaborarea unor cronologii locale, cu ajutorul cărora poate fi stabilit momentul doborârii arborilor din care au fost executate respectivele obiecte sau elemente de lemn. Dendrocronologia reprezintă astfel cea mai exactă metodă de datare, capabilă (în anumite condiții) să poată furniza încadrări cronologice cu o precizie de jumătate de an.

Laboratorul dendrocronologic din Miercurea Ciuc funcționează din 2008, reușind întocmirea unor cronologii pentru speciile brad și stejar, acoperind perioada secolelor XIII–XX, astfel încât datarea structurilor istorice de lemn medievale și postmedievale (șarpante, planșee etc.) a devenit practic o rutină.

Metoda poate fi aplicată, desigur, și pentru materiale lemnoase din contexte arheologice, dacă acestea au păstrate suficiente inele măsurabile. Există deja rezultate promițătoare, bazate pe lemn carbonizat sau umed din fântâni, șanțuri, bordeie datate (absolut sau relativ) ca aparținând epocii romane, epocii migrațiilor târzii sau perioadei medievale. Pentru a asigura însă datări cât mai precise, este necesară îmbogățirea bazelor de date existente atât din punct de vedere cronologic (prin extinderea spre epoci mai vechi), cât și geografic (în zonele extracarpătice). Acest efort însă nu poate fi efectuat fără contribuția și colaborarea colegilor și instituțiilor interesate în datări arheologice certe.

Serii culturale și serii cronologice – Gheorghe Lazarovici (ULB Sibiu)

Bazele de date și informații fac parte din metodele moderne de cercetare. Corelate cu datările radiocarbon, seriile culturale și cronologice ne oferă posibilitatea de a urmări evoluția anumitor caracteristici.

Analiza seriilor cronologice și culturale se poate face prin analiza componentei principale (sistemul din Germania). După cum se știe, componenta principală are la bază analiza, în principal, a primilor doi factori. Ea este exprimată prin abaterile de la clopotul lui Gauss, dar nu relevă care sunt atributele sau caracteristicile ce determină abaterile.

Sistemul utilizat de noi în analiza matricilor de corelație îi oferă cercetătorului mai multe informații asupra naturii colecției de date, prin utilizarea unei metode nestatistice, definită prin analiza mulțimilor nuanțate sau a matricelor fuzzy. Prin această metodă, numerele mici nu sunt eliminate (prin numere mici se pot înțelege și matrice cu alt dinamism).

Această metodă ne oferă o primă informație despre matricea de date, și anume dacă sunt clusteri reali (un nor cu corelație de peste 8,5%) sau imaginari. Programele ne mai oferă date privind normalizarea matricei de date sau a împrăștierii datelor. Pe de altă parte, programul oferă posibilitatea, în funcție de normalizare sau de împrăștierea datelor, de a stabili clustere ale obiectelor sau caracteristicilor.

Toate acestea se pot obține prin SGBD-ul Zeus (Sistem de gestionare a bazelor de date și informații), cu programe incluse sau corelate APL, ARHEOAPL, APLWIN. Prezentarea include câteva demonstrații practice prin programele sus menționate.

Prima colonizare neolitică din România. Sanctuar – locuire – părăsire. Cristian I, Sibiu – Sabin Adrian Luca (MN Brukenthal)

Cercetarea arheologică preventivă a orizontului neolitic timpuriu din situl de la Cristian I (jud. Sibiu) a surprins *in situ* un complex arheologic unic în România. El se compune dintr-un sanctuar format din gropi cu caracter ritual (fundarea locuirii), o așezare formată din locuințe adâncite și complexe de deservire a acestora (locuirea) și se remarcă printr-un ritual de părăsire a celor două componente, fără un corespondent evident în centrul și sud-estul Europei. Toate acestea se petrec în faza I A–B a complexului cultural neolitic timpuriu Starčevo – Criș.

Propuneri pentru o schiță a evoluției istorice a culturii Boian – Poljanica – Stănică Pandrea (MB)

În prima jumătate a mileniului V a.Chr, atât la N, cât și la S de Dunăre, s-a dezvoltat o singură cultură arheologică cu ceramică excizată și încrustată, pe care o putem numi complexul cultural Boian – Poljanica. Acesta debutează odată cu răspândirea ceramicii excizate și încrustate, de aceea manifestările culturale Bolintineanu nu reprezintă prima etapă a acestui mare complex cultural.

Apariția și răspândirea ceramicii excizate și încrustate își au originea în aria culturii Karanovo IV, care s-a manifestat în partea estică a Thraciei, pe cursul inferior al Maritsei și Tundjei. Datorită originii comune, complexul cultural Boian – Poljanica și cultura Maritsa se înrudesc și au o evoluție aproape sincronă.

În evoluția complexului cultural Boian – Poljanica se disting trei faze:

- faza I este faza de răspândire a ceramicii excizate și încrustate pe ambele maluri ale Dunării și corespunde, în linii mari, fazei Boian – Giulești, așa cum a fost descrisă de E. Comșa;
- faza a II-a este perioada de maximă înflorire și care se caracterizează prin evoluții culturale diferite de la zonă la alta; centrul de greutate îl reprezintă blocul cultural al tell-urilor Boian – Poljanica și corespunde cu faza Boian – Vidra, așa cum a fost descrisă de

E. Comșa, și cu fazele Poljanica II–III, așa cum au fost definite de către H. Todorova; la marginea blocului cultural Boian – Poljanica se dezvoltă grupuri culturale regionale, care păstrează caracteristicile culturale ale fazei I;

- faza a III-a este perioada în care complexul cultural Boian – Poljanica este înglobat/integrat în aria culturală Gumelnița – Kodjadermen – Karanovo VI.

Arheozoologia culturii Hamangia în România – Adrian Bălășescu, Valentin Radu (MNIR)

Materialul studiat, aparținând culturii Hamangia, provine din șase situri preistorice. Creșterea animalelor este predominantă: bovinele și, în mai mică măsură, ovicaprinele sunt speciile care domină în cadrul materialului osteologic identificat. Procentul de ovicaprine este în general mai ridicat decât în alte situri preistorice, fie mai timpurii, fie mai târzii decât perioada studiată, aceasta fiind una dintre caracteristicile economiei animale a acestei culturi, explicabile prin caracteristicile mediului geografic al Dobrogei. O altă caracteristică este cea a rolului limitat al porcinelor în economia așezărilor studiate. Această observație este direct legată de faptul că aceste comunități sunt relativ mobile, favorizându-se astfel înmulțirea bovinelor și ovicaprinelor, mai bine adaptate acestui stil de viață.

Vânătoarea deținea un rol secundar, cu scopul de a suplimenta dieta, dacă luăm în considerație că între speciile de talie mare și mijlocie, după frecvența resturilor osteologice, primează porcul mistreț, urmat de cerb și calul pitic. Din datele existente până acum, pescuitul joacă și el un rol redus în paleo-economia comunităților Hamangia.

Acest studiu se derulează în cadrul proiectului PN-II-ID-PCE-2011-3-1015 susținut de CNCS – UEFISCDI.

Reprezentări zoomorfe eneolitice din colecțiile Complexului Național Muzeal Curtea Domnească Târgoviște – Ana Ilie, Florin Dumitru (CNMCD Târgoviște)

În colecția de arheologie a Complexului Național Muzeal Curtea Domnească Târgoviște sunt păstrate figurine și vase zoomorfe din lut ars eneolitice, în bună parte inedite, provenind din siturile arheologice gumelnițene de la Geangoești (cele mai multe piese), Ionești – Palade și Corbii Mari. Artefactele sunt prezentate ținând cont de aspectele pe care le ridică anumite forme din punctul de vedere al încadrării lor în grupele tipologice deja existente. Autorii și-au propus, de asemenea, o trecere în revistă a diferitelor direcții de interpretare a acestor categorii de piese arheologice.

Sultana – Malu Roșu

Observații preliminare legate de analiza geospațială a cimitirului preistoric de la Sultana – Malu Roșu – Ionela Crăciunescu, Mihai Florea, Cătălin Lazăr (MNIR)

Necropola eneolitică de la Sultana – Malu Roșu a fost descoperită în anul 2006, în vecinătatea așezării de tip tell, la cca 200 m V de aceasta. Zona funerară se întindea atât pe terasa înaltă a lacului Mostiștea, cât și pe pantele acesteia. Din punct de vedere cronocultural, complexele funerare pot fi încadrate în perioada eneolitică, într-un interval cuprins între 4900–4200 calBC, conform datelor ¹⁴C.

Până în prezent au fost cercetate 74 morminte de inhumație plane, acestea prezentând o organizare spațială bine definită, aparent pe șiruri.

Scopul prezentării de față îl constituie aprofundarea problematicii organizării spațiale a necropolei de la Sultana – Malu Roșu, prin aplicarea unor metode specifice de analiză (Kernel, Factor Analysis etc.), pe baza datelor topografice și GIS acumulate în

ultimii cinci ani. Acest demers s-a bazat în principal, la nivel metodologic, pe utilizarea programului ArcMap 10.1, iar pentru analiza statistică a distribuției densității mormintelor s-au folosit Ripley's K-Function și Kernel density estimation. Totodată, pentru vizualizarea rezultatelor statistice, s-a folosit plugin-ul GRASS în cadrul programului QGIS 1.8.0.

Rezultatele obținute vor fi utilizate în vederea cartării diverselor variabile comportamentale și structurale, atât de natură arheologică (tratamentul funerar aplicat indivizilor, poziția și orientarea scheletelor, obiectele de inventar funerar asociate), cronologică (datele ^{14}C), stratigrafică (planimetrie și altimetrie), cât și de natură antropologică (grupele de sex și vârstă stabilite) înregistrate în cadrul cimitirului de la Sultana – Malu Roșu. Ulterior, acestea vor fi dublate cu datele GIS, topografice și interogările analitice sus menționate.

Această comunicare științifică se derulează în cadrul proiectului PN-II-ID-PCE-2011-3-1015 susținut de CNCS–UEFISCDI.

Considerații preliminare privind figurinele zoomorfe din așezarea eneolitică de la Sultana – Malu Roșu – Adelina Darie, Theodor Ignat, Cătălin Lazăr (MNIR)

Așezarea de tip tell de la Sultana – Malu Roșu este binecunoscută în literatura de specialitate și datorită numeroaselor descoperiri cu caracter special făcute de-a lungul timpului. Aparținând culturii eneolitice Gumelnița, pe baza datelor ^{14}C , situl arheologic se datează într-un interval cuprins între 4500–3900 calBC.

Comunicarea de față își propune să aducă în atenția specialiștilor din domeniu o categorie de piese mai puțin cunoscute din această așezare, și anume plastica zoomorfa. Piese ce vor fi prezentate provin atât din vechile săpături (1972–1982), cât și din cele mai recente (2001–2010), făcând parte din colecțiile Muzeului Național de Istorie a României, Muzeului Județean „Teohari Antonescu” din Giurgiu și Muzeului Dunării de Jos din Călărași.

Analiza noastră vizează aspectele de natură tipologică, tehnologică, funcțională și statistică, fiind în același timp un studiu comparativ cu alte figurine zoomorfe cunoscute în arealul culturii Gumelnița.

Această comunicare științifică se derulează în cadrul proiectului PN-II-ID-PCE-2011-3-1015 susținut de CNCS–UEFISCDI.

Rezultatele programului experimental desfășurat pe șantierul arheologic de la Sultana – Malu Roșu (2012–2013) – segmentul materii dure animale – Monica Mărgărit (UV Târgoviște), Cătălin Lăzar, Valentin Radu (MNIR)

Atelierul experimental desfășurat pe șantierul arheologic de la Sultana – Malu Roșu (jud. Călărași) a avut drept scop dezvoltarea conceptului de experiment arheologic, în vederea identificării aspectelor tehnologice și funcționale, legate de manufacturarea și utilizarea artefactelor din materii dure animale. Protocolul experimental gândit și pus în practică a inclus, drept primă etapă, elaborarea unei fișe descriptive care să surprindă toate etapele lanțului operator, cu înregistrarea materiilor prime, a timpilor necesari fiecărui tip de operație, a uneltelor folosite, precum și a rezultatelor obținute pentru fiecare operație (macrostigmatetele). Înserierea acestor fișe vizează realizarea unei baze de date de referință, ce poate fi utilizată pentru o perioadă îndelungată și de către o gamă largă de specialiști interesați.

De asemenea, programul experimental a fost modelat în funcție de obiectivele vizate: tipurile de unelte preistorice ce se doreau confecționate și materiile prime accesibile. S-a avut în vedere acoperirea unei game tipologice cât mai largi, dar și punerea în practică a cât mai multor tehnici identificate la nivelul preistoriei. Mai mult, o parte din artefactele experimentale a fost utilizată fie pentru finisajul ceramicii (cum este cazul spatulelor sau astragalelor abrazate), fie ca elemente de podoabă compozite (ex.: cochilii de melc prinse într-o

brătară), evaluându-se periodic, atât macroscopic, cât și microscopic, evoluția uzurii. Această colecție experimentală are scopul de a ajuta la mai bună înțelegere, prin comparație cu speciile arheologice, a modalității de dezvoltare a uzurii în funcție de modul de utilizare.

Acest studiu a fost elaborat în cadrul a două proiecte de cercetare susținute și finanțate de Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior a Cercetării, Dezvoltării și Inovării, CNCS-UEFISCDI, cod proiecte PN-II-RU-TE-2011-3-0133 și PN-II-ID-PCE-2011-3-1015.

Noi date privind vasele de tip strachină specifice culturii Gumelnița, pe baza unui studiu de arheologie experimentală – Theodor Ignat, Vasile Opriș, Florin Rădulescu, Florin Dumitru, Cătălin Lazăr (MNIR)

În anul 2013 s-a desfășurat o nouă etapă a proiectului Arhitectură & Arheologie Experimentală, proiect care urmărește confecționarea unor obiecte specifice civilizației Gumelnița, prin utilizarea unor tehnici preistorice și a unor materii prime similare celor identificate în cadrul descoperirilor arheologice. În cadrul acestei etape, obiectivul principal l-a reprezentat producerea unor recipiente ceramice asemănătoare celor utilizate de comunitățile gumelnițene, atât din perspectiva formelor, cât și a tehnologiilor de producție.

Scopul comunicării de față este acela de a prezenta rezultatele obținute pentru una dintre cele mai frecvente categorii de vase gumelnițene: strachinile. Vor fi ilustrate toate etapele privind producerea acestora, începând de la recoltarea materiilor prime, prelucrarea și modelarea pastei, uscarea și decorarea, terminând cu etapa de ardere. Rezultatele prezentate reprezintă o continuare a celor obținute în anul 2012.

Această comunicare științifică se derulează în cadrul proiectului PN-II-ID-PCE-2011-3-1015 susținut de CNCS-UEFISCDI.

Obiecte arheologice – măturii ale meșteșugurilor textile din preistorie și Evul Mediu – Carmen Marian (CMNM Iași)

Obiectele arheologice prezintă o deosebită importanță pentru realizarea reconstituirilor istorice, conținând informații concrete privind evoluția în domeniul culturii materiale și a vieții spirituale a comunităților umane dintr-o anumită perioadă de timp.

Din cauza perisabilității materialelor organice, s-au păstrat foarte puține obiecte textile preistorice. Șansa cunoașterii acestor textile este oferită de fragmentele ceramice care păstrează amprente de materiale textile. În acest sens, cercetarea amprentelor de materiale textile păstrate pe fragmente ceramice descoperite în siturile culturii Cucuteni a făcut posibilă reconstituirea unor meșteșuguri textile care se regăsesc și în tradițiile populare românești actuale.

Pentru perioada Evului Mediu, studiul unor fragmente de materiale textile descoperite în urma cercetărilor arheologice efectuate la Mănăstirea Căpriană, Republica Moldova, a permis reconstituirea unor tehnici de împletire a firelor, întregind astfel tabloul general al evoluției meșteșugurilor textile de-a lungul timpului.

Piese de podoabă aparținând culturii Cucuteni – Ariușd descoperite la Șoimeni „Dâmbul Cetății” – Corneliu Beldiman (UCDC București), Dan Lucian Buzea (MNCR), Diana-Maria Sztancs (UCDC București), Björn Briewig (CI)

Lucrarea prezintă rezultatele analizei unui lot de piese de podoabă descoperite în urma săpăturilor arheologice sistematice efectuate în perioada 2002–2013 în situl preistoric de la Șoimeni/Păuleni – Ciuc – „Dâmbul Cetății”.

Artefactele sunt atribuite culturii Cucuteni – Ariușd și aparțin unor tipuri variate: pandantive de os (imitații ale caninilor reziduale de cerb), pandantive din astragale, pandantive din dinți de mistreț, mărgelile de *Dentalium*, mărgelile din vertebre de pește etc.

Metodologia de studiu include analiza unor parametri variați, precum datele relative la contextul descoperirii, tipul, starea de conservare, materia primă, dimensiunile, modul de fabricare, urmele de folosire. Urmele de fabricare și utilizare au fost analizate sistematic cu ajutorul microscopiei optice.

Lucrarea este prima abordare de acest gen a pieselor de podoabă, provenind din situl menționat și între puținele care au ca subiect piesele simbolice aparținând culturii Cucuteni – Ariușd din Transilvania.

Compoziția elementală a obiectelor de metal aparținând epocii bronzului și începutului epocii fierului analizate în cadrul proiectului Romarchaeomet – Anca-Diana Popescu (IAB), Bogdan Constantinescu, Daniela Stan (INFIN–HH), Alin Frînculeasa MJIA Prahova)

Obiectele analizate în cadrul proiectului Romarchaeomet, desfășurat în perioada septembrie 2007 – noiembrie 2010, fac parte din colecțiile Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”, Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova, Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” din Bacău, Muzeului Județean „Teohari Antonescu” din Giurgiu, Muzeului Județean Vâlcea și provin, în cea mai mare parte, din zona extracarpatică.

Măsurătorile au fost realizate pe suprafața pieselor, pe porțiuni curățate de patină, prin metoda fluorescenței de raze X. S-a constatat că piesele aparținând mileniului al III-lea a.Chr. sunt făcute din cupru, cu cantități neînsemnate de As, Pb, Sb și Ni. O excepție este pumnalul de la Ocița (jud. Vâlcea), datat cel mai probabil la cumpăna mileniilor IV–III a.Chr. și care are în compoziție un procent ridicat de arsen (6,7%). Începând cu sfârșitul mileniului al III-lea a.Chr., sporește numărul obiectelor realizate din bronz. În cazul majorității secerilor analizate, s-a observat lipsa staniului sau prezența acestuia în procente scăzute (sub 3%). Unele topoare-celt conțin însă mari cantități de staniu, de cca 20–24%. O altă constatare este legată de creșterea nivelului de plumb, antimoniu și nichel în unele piese aparținând începutului epocii fierului.

Un lot aparte examinat în cadrul proiectului a fost cel al pieselor lucrate din argint. Analizele au pus în evidență compoziții deosebite, cum este cazul pumnalului de la Poduri (jud. Bacău), realizat în fapt dintr-un aliaj argint–cupru (cca 31–36% Cu).

Metode interdisciplinare de cercetare și documentare a vestigiilor arheologice în situl din epoca fierului de la Telița – Celic Dere (com. Telița, jud. Tulcea) – Valeriu Sîrbu (MB, IAB), Dan Ștefan (IAB), Maria-Magdalena Ștefan (CI)

Așezarea și necropola de la Telița – Celic Dere (Dobrogea, România), cu descoperiri databile între sfârșitul secolului al VII-lea – începutul secolului al III-lea a.Chr., reprezintă situri „cheie” în dezlegarea a două dintre problemele majore ale acestei perioade din zona istro-pontică.

Prima dintre acestea este finalul culturii Babadag în Dobrogea, în relație cu invaziile unor populații nord-pontice spre sud (prescitice? scitice?), sosirea primilor coloniști greci în vestul Pontului Euxin și începutul culturii getice.

Cea de-a doua se referă la relația desfășurată, pe parcursul secolelor VI–IV a.Chr., între populațiile indigene getice și cele nomade scitice, văzută prin prisma caracteristicilor și evoluției riturilor și ritualurilor funerare din impresionanta necropolă a sitului. Asocierea, în același spațiu funerar, a mormintelor plane cu cele tumulare, atestarea practicii incinerăției, dar și a inhumăției, precum și a intervențiilor rituale postînmormântare ori înmormântărilor secundare, se constituie în elementele unui complicat context de studiu.

În 2006 s-a inițiat un proiect de reevaluare a cercetărilor mai vechi din sit (1985–2001), însoțit de un intens program de investigații interdisciplinare, constând în:

recuperarea informației spațiale a documentației arheologice, geofizică pe scară largă, dar și de detaliu, analize pedologice, antropologice, ca și săpături de precizie și cercetări de teren. Rezultatele de până acum au condus la reformularea și detalierea unor interpretări importante privind evoluția cronologică a sitului și a formelor de expresie materială și rituală a diferitelor grupuri sociale cu autoritate în zonă, asociate, în mod tradițional, cu triburile nordice ale tracilor.

Rezultatele noilor cercetări au, totodată, valoare metodologică, întrucât ele reprezintă un exemplu de bune practici de cercetare în arheologia funerară, în special în ceea ce privește identificarea mormintelor tumulare aplatizate, săpătura pe spații largi, împădurite, înțelegerea modului în care mediul ambiant și contextul morfo-geologic al sitului au evoluat în timp, dar și a felului în care mediul a influențat comunitățile umane din trecut.

Practici funerare surprinse în cadrul tumulului T1 din necropola de tip Basarabi de la Desa, jud. Dolj – Marius Bâsceanu (MO)

Comunicarea își propune prezentarea practicilor funerare identificate în campania din anul 2013, în cadrul tumulului T1 din necropola de tip Basarabi de la Desa, și corelarea acestora cu concluziile analizelor antropologice.

Noi date despre mormântul princiar de la Agighiol – pe baza carnetului de săpături al lui Ioan Andrieșescu (1931) – Mircea Babeș, Cătălin I. Nicolae (IAB)

În ultimul secol, mai multe descoperiri întâmplătoare, urmate uneori de săpături arheologice la fața locului și, din păcate, publicate de regulă cu o considerabilă întârziere, au venit cu timpul să contureze o grupă omogenă de monumente – morminte și tezaure „princiare” – provenind în principal din secolele IV–III a.Chr. și concentrate îndeosebi în regiunile sudice ale României. Lăsând deoparte așa-numitul „tezaur de la Craiova” (apărut în 1917–1918 pe piața craioveană a antichităților, fără indicații privind locul exact și circumstanțele descoperirii), primul astfel de monument, care avea să dobândească o notorietate internațională, rămâne mormântul descoperit la 21 martie 1931, cu ocazia exploatarei pietrei din „Movila lui Uță” – un tumul funerar din apropierea satului Agighiol (azi în jud. Tulcea).

Prin săpătura efectuată în același an (în perioada 17 octombrie – 5 noiembrie), de către profesorul Ioan Andrieșescu (ajutat de Dumitru Berciu, pe atunci student), au fost identificate *dromosul* și cele două camere funerare și, separat, camera celor trei cai sacrificați. Ilustrat de Ioan Andrieșescu, fără descrieri și comentarii, în *Revista de Preistorie și Antichități Naționale* = RPAN (I, 1937), complexul avea să fie publicat cu adevărat abia după alte trei decenii de către D. Berciu, mai întâi într-un articol (în *Studii și Cercetări de Antropologie* V, 1968, 1), iar în anul următor, în formă monografică, în limba germană (în *50.BerRGK* 1969, p. 209–265 și pl. 110–139) și, ca un capitol consistent, în volumul *Arta traco-getică*, Editura Academiei, București, 1969, p. 33–76. În această ultimă lucrare, Berciu citează textual de cinci ori notițe din carnetul de săpături al lui I. Andrieșescu, folosind probabil o copie personală. Carnetul original, cu scrisul lui Andrieșescu, a fost recent descoperit între alte documente păstrate în biroul Eugeniei Zaharia, intrate acum în Arhiva MNA/IAB. Dintre cele 150 de pagini ale carnetului, p. 56–72 cuprind declarațiile descoperitorilor, căpătate de Andrieșescu cu ocazia primei sale vizite la Agighiol (18 aprilie 1931), iar p. 74–95 însumează descrierea săpăturilor din perioada octombrie – noiembrie 1931.

În afara acestor notițe, carnetul mai cuprinde un număr de schițe de obiecte (10) și de situații din săpătură (12), care ne ajută la o mai bună înțelegere a descrierilor. Confruntată cu informațiile furnizate de D. Berciu (*Arta traco-getică*), cu planșele foto publicate de I. Andrieșescu în RPAN și cu evidența scriptică și fizică a inventarului funerar de la Agighiol,

aflat astăzi la MNIR, mărturia carnetului de săpături al lui I. Andrieșescu poate aduce o contribuție hotărâtoare la reconstituirea acestui monument emblematic al antichității traco-getice timpurii. Publicarea sa integrală ar avea, pe de altă parte, și darul de a ilustra un stadiu important din istoria arheologiei românești în prima jumătate a secolului al XX-lea.

Studii privind metalul și tehnica de realizare a pieselor de paradă din mormântul de la Agighiol – Bogdan Constantinescu, Daniela Stan (INFIN–HH)

Prezentăm aici o analiză tehnică comparată (analiza compozițională și metoda de manufacturare) a patru exemple binecunoscute ale artei tracice: cupa de argint și coiful (parțial aurit) de la Agighiol – în prezent aflat la Muzeul Național de Istorie a României, o cupă de argint, aflată la Metropolitan Museum of Art din New York, și coiful de argint de la Detroit Institute of Art.

O comparație stilistică a acestor obiecte a fost făcută în *Style and Subject Matter in Native Thracian Art* de către Ann E. Farkas, iar o examinare din punct de vedere tehnic a fost publicată de Peter Meyers în *Three Silver Objects from Thrace: A Technical Examination*, ambele articole apărând în *Metropolitan Museum Journal* 16, 1982.

Mormântul princiar de la Agighiol a fost parțial jefuit de către localnici în 1930–1931, înainte de a fi cercetat de I. Andrieșescu (vezi M. Babeș, Cătălin I. Nicolae, mai sus). Piese din Statele Unite sunt descrise ca fiind descoperite în 1913–1914, în zona de graniță dintre România și Serbia, ajungând în Statele Unite după cel de-al Doilea Război Mondial, fiind achiziționate dintr-o colecție de la Viena.

Analiza noastră a avut loc la sediul muzeelor respective, folosind un spectrometru portabil cu raze X. Am studiat de asemenea urmele de ciocănire, mai ales cele de poinson. S-a observat astfel că foia subțire de aur (de cca 30 microni) a fost adăugată după ciocănire. Argintul este foarte pur – aproximativ 99% – cu urme de aur, cupru, plumb și bismut, provenite din minereul natural. Bismutul este un indicator pentru zăcămintele de argint din sudul Bulgariei și din Grecia (galena argentiferă). Analiza compozițională și amprenta poinsonului sugerează o proveniență comună (același atelier sau poate același meșter) pentru aceste patru valoroase obiecte de argint. Vom discuta și ipoteza originii lor comune în mormântul de la Agighiol.

Despre valorificarea celor dintâi vestigii funerare „getice” din Dobrogea: săpăturile lui Expectatus Bujor de la Murighiol – Daniel Spânu (IAB)

În urma unor periegeze, urmate de săpături „de salvare” (1954–1958), Expectatus Bujor a identificat la Murighiol mai multe morminte de incinerare în două situri distincte: pe versantul nordic al dealului „Cu cetate” (necropola I) și în intravilanul satului (necropola II). Acestea sunt primele necropole getice (din secolele IV–III a.Chr.) descoperite în Dobrogea. Rezultatele cercetărilor lui Bujor au fost introduse în circuitul științific prin intermediul unor rapoarte anuale. Caracterul de pionierat al cercetării lui E. Bujor impune acordarea unei atenții particulare atât metodologiei aplicate pe teren, cât și modului de valorificare a informației dobândite.

Istros și Seleucidii în secolul III a.Chr. în lumina izvoarelor numismatice – Aurel Vîlcu (IAB)

Într-o perioadă săracă în documente scrise, o contribuție semnificativă la reconstituirea relațiilor politice dintre Istros și lumea elenistică este adusă de izvoarele numismatice. Un aspect puțin cunoscut și presupus inițial pe baza dovezilor indirecte oferite de sursele scrise îl constituie relațiile cu Regatul Seleucid în secolul al III-lea a. Chr. Analiza descoperirilor monetare și a emisiunilor din aur și argint aduce argumente noi privind legăturile orașului Istros cu Regatul Seleucid în timpul lui Antioch II (261–246 și Antioch Hierax (246–226).

Despre primele emisiuni de stateri și tetradrahme tomitane (sec. III a.Chr.) – Emanuel Petac (CNBAR), Aurel Vilcu (IAB)

Tetradrahmele din argint de tip Alexandru cel Mare, prezente în tezaurul cunoscut sub numele generic de „Black Sea”, aduc o clarificare esențială cu privire la primele emisiuni din metal prețios ale cetății Tomis. Două tetradrahme din tezaur pot fi atribuite acum cu certitudine Tomis-ului. Prima tetradrahmă are sigla atelierului în exergă și monograma ME în ligatură, în câmp stânga, iar a doua piesă, realizată cu aceeași ștanță de avers, are sigla , dar în câmp stânga și monograma ME în ligatură, dar în exergă. Remarcăm că monograma este atestată pe staterii din aur de tip Lysimach, atribuiți cu siguranță cetății Tomis către mijlocul secolului al III-lea a. Chr. Staterii tomitani, cunoscuți doar în câteva exemplare, au sigla în câmp stânga și o monogramă la prima vedere neclară în exergă, ce se dovedește a fi cea prezentă pe tetradrahmele menționate. Dacă paralelismul cu emisiunile de argint este complet, ar urma ca această serie de stateri să fie a doua, prima, pe care o anticipăm, urmând a avea, la rândul ei, sigla atelierului în exergă.

Cu privire la figurinele zoomorfe din lut descoperite în dava de la Radovanu – Cristian Schuster (IAB), Done Șerbănescu (MCG Oltenița), Alexandru Morintz (IAB)

De-a lungul celor peste 30 de ani de investigații arheologice în dava de la Radovanu – Gorgana a doua au fost descoperite o serie de obiecte lucrate din lut ars. Dintre acestea, amintim lămpi de iluminat, creuzete (găsite în atelierile de bijutier), tipare, linguri, fusaiole, greutăți, calapoade (lustritoare), rondel, dar și figurine antropomorfe și reprezentări zoomorfe.

De interes pentru intervenția de față sunt acestea din urmă. Pentru vechile săpături de dinaintea de 2004 (anul când s-au reluat cercetările), ne referim la statuetele fragmentare de berbec, bovine (?), precum și la protomele ornimorfe de la unele recipiente și capace.

Investigațiile noi au permis identificarea în perimetrul unor construcții și în interiorul unui chiup a unor reprezentări de cabaline. Este vorba de un fragment de figurină și de un altul de la un vas, probabil de libații. Asupra acestor două piese vom zăbovi cu mai multă insistență.

Observații privind cronologia unor importuri romane în Dacia (sec. II î.Chr. – I d.Chr.). Studiu de caz – cana de tip Piatra Neamț – Cristian-Constantin Roman (CMJ Piatra Neamț)

Comunicarea se axează pe rediscutarea importanței contextului stratigrafic al unui import roman (cană de tip Piatra Neamț), descoperit în situl dacic de la Piatra Neamț – Bâtea Doamnei, cu implicații asupra cronologiei și tipologiei vaselor de bronz datate în perioada republicană târzie și în perioada augusteică. Categoriile de importuri și elementele adiacente inventarelor lor – cu excepția recipientelor ceramice –, convertite în date cuprinse în tabele de contingență, au fost prelucrate prin analiză de corespondență, analizându-se categoriile fiecărei variabile și reprezentarea vizuală a categoriilor într-un spațiu metric.

Prospecții geofizice și confirmări arheologice: Castrul roman de la Sutoru, jud. Sălaj – Sorin Cociș, Dragoș Blaga (IAIA Cluj)

Începute în 2001 și continuate sporadic de-a lungul anilor, cercetările arheologice în castrul și așezarea romană de la Sutoru (jud. Sălaj) au constat într-o serie de sondaje de mai mică sau mai mare amploare. Din anul 2012, investigațiile arheologice din acest sit au devenit parte integrantă a programului de cercetare al Academiei Române *Corpus Limitis Imperii Romani (2012–2022)*. Dificultățile în cercetarea sitului (un strat gros de aluviuni depus peste structurile antice) au determinat folosirea unor mijloace moderne pentru identificarea structurilor: prospecțiuni GPR (Ground Penetrating Radar) și magnetometrice.

În acest mod au fost identificate: perimetrul fortificației, structuri din interiorul acesteia, precum și o serie de alte elemente relevante privind cronologia și etapele de funcționare ale sitului. Mai mult, prospecția magnetometrică a evidențiat un mic castru de pământ în colțul sud-vestic al castrului mare. Prin suprapunerea rezultatelor magnetometrice cu ridicarea topografică a sitului a fost identificată în teren (și secționată printr-un sondaj arheologic) zona în care prospecția geofizică a indicat intersecția celor două fortificații, evidențiind raportul cronologic dintre acestea. Folosirea prospecțiilor geofizice (GPR și magnetometrice), alături de precisa ridicare topografică a sitului, a determinat o economie substanțială de efort și a eficientizat cercetarea arheologică, permițând concentrarea acesteia asupra zonelor-cheie ale sitului.

O premieră tehnologică în cercetarea frontierelor romane din România: investigații prin metoda LiDAR și geofizică la Porolissum în Dacia – Coriolan Horațiu Opreanu (IAIA Cluj)

Recentele cercetări nedistructive de la Porolissum au avut loc în cadrul programului de cercetare al Academiei Române *Corpus Limitis Imperii Romani (2012–2022)* și al proiectului *Seeing the Unseen. Landscape Archaeology on the Northern Frontier of the Roman Empire at Porolissum (2012–2015)*, PN-II-PT-PCCE-2011-3-0924, director C.H. Opreanu.

Începând cu anul 2012, săpăturile arheologice de la Porolissum au fost însoțite de o campanie intensă de prospecții geofizice, realizate de echipa condusă de Dan Ștefan. Rezultate importante s-au obținut în special în zonele locuirii civile din municipiul roman, fiind identificate numeroase structuri arheologice. În săpăturile din castru au fost utilizate și verificate rezultatele geofizice, combinarea săpăturilor și a prospecțiilor nedistructive făcând posibilă elaborarea, la finalul anului 2013, a unui nou plan al structurii interne a castrului.

Cea mai notabilă metodă, pentru prima oară utilizată în România, este scanarea aeriană cu laser la mare rezoluție (LiDAR), tehnologie de ultimă generație, ce a fost utilizată pentru structurile arheologice ale sistemului avansat de apărare din zona împădurită de circa 10 km² din fața castrului, imposibil de cartat cu mijloace clasice. Lucrarea a fost efectuată de parteneri de la firma ArcTron din Germania, iar rezultatele au fost spectaculoase.

Cercetări interdisciplinare efectuate pe sectorul de limes de la Porolissum prin metode geofizice, palinologice și topografice – Vlad Lăzărescu (IAIA Cluj)

În ultima vreme asistăm tot mai mult la dezvoltarea tehnologiilor de cercetare non-invazivă a siturilor arheologice, care aduc informații noi obținute prin intermediul unor metode specifice altor domenii de cercetare (topografie, palinologie, geofizică etc.), oferind în același timp avantajul intervenției limitate asupra sitului. Rezultatele prezentate cu această ocazie reprezintă rodul cercetărilor recente desfășurate în zona *Porolissum*-ului ca parte a programului de cercetare al Academiei Române *Corpus Limitis Imperii Romani (2012–2022)* și a proiectului *Seeing the Unseen. Landscape Archaeology on the Northern Frontier of the Roman Empire at Porolissum (2012–2015)*, PN-II-PT-PCCE-2011-3-0924, director C.H. Opreanu.

Începând cu anul 2012, întreaga strategie de cercetare a sitului de la *Porolissum* a fost schimbată, fiind de data aceasta orientată către cercetările noninvazive, în scopul de a obține cât mai multe informații despre situl în sine și despre zona limitrofă. Programul de cercetare asupra sitului include parteneriate cu diferite colective de cercetare și instituții precum Institutul de Cercetări Biologice, Cluj-Napoca, Universitatea Babeș-Bolyai –

Facultatea de Geografie și Facultatea de Geologie și Biologie sau echipa de geofizicieni, coordonată de Dan Ștefan.

Cea mai complexă cercetare interdisciplinară a vizat *praetorium*-ul din castrul mare de la *Porolissum*, cercetat prin mai multe metode geofizice (geomagnetism, profile de rezistivitate electrică (ERT) și inducție electrică), rezultatele fiind notabile. Ca urmare a potențialului ridicat al metodelor adoptate, a fost posibilă extinderea acestui tip de abordare și asupra *praetorium*-ului din castrul de la Românași (jud. Sălaj).

Cercetări recente pe frontiera romană din arealul Dunării de Jos – Ovidiu Țentea (MNIR)

Modalitatea în care istoricii moderni au înțeles și interpretat datele literare și epigrafice referitoare la anumite campanii și implicit la extinderea frontierelor romane a fost influențată de cele mai multe ori de calculele și estimările făcute pe hărți moderne, uitându-se de cele mai multe ori că această perspectivă oferă o raportare diferită față de raționamentele de la care porneau ofițerii romani.

Hărțile antice erau ghiduri schematice, prezentate sub forma unor itinerarii rutiere sau descrieri geografice, care conțineau scurte note explicative ale unor obiective, pentru uzul militarilor și al negustorilor. Aceste obiective nu erau redată într-o perspectivă geografică sau politică, întrucât frontierele, ca limite ale Imperiului, nu erau indicate. Existența și funcționarea frontierelor romane au fost multă vreme înțelese prin prisma tendinței omului modern de a defini anumite entități regionale prin linii de separare, materializate prin granițe precise. În abordările istoriografice ale frontierei romane, se pot decela perspectivele în care accentul cade pe autoritatea centrală, care coordona un teritoriu delimitat prin „Marele limes”, și perspectiva în care accentul cade pe zonele periferice, potrivit unei concepții minimaliste, în care frontierele erau cvasiinexistente.

Cine determină extinderea frontierelor, decizia de la centru sau factorii economici și sociali de la periferie? Frontiera a fost mai degrabă un spațiu de tranziție, motiv pentru care clasificarea acestora în „naturale” și „artificiale” ar trebui înlocuită cu termeni ca „zone de separare” sau „zone de legătură”. Din această perspectivă, planificarea strategiilor militare s-ar fi făcut prin raportarea la populațiile întâlnite și implicit la teritoriile ocupate de acestea și nu invers.

Această prezentare se dorește o evaluare a rezultatelor celor mai recente cercetări privitoare la fortificații, sisteme de fortificații și trupe dislocate în zona curburii Dunării. Intervalul cronologic urmărit a fost în principal epoca Principatului, iar teritoriul acoperit este arealul de la stânga Dunării, din zona confluenței cu Siretul, precum și unele zone conexe din aval.

Vom urmări principalele etape în care s-a constituit frontiera romană în zona Dunării de Jos – hărți, planuri și modul în care sunt reprezentate frontierele pe hărțile antice. Ne propunem să prezentăm o analiză a distribuției spațiale a structurilor arheologice cartate pe teren și cercetate arheologic. De asemenea, vor fi integrate datele colectate din fotografii aeriene recente sau de arhivă, precum și date cartografice din diverse fonduri documentare.

Un loc aparte îl deține prezentarea principalelor concluzii la care am ajuns în legătură cu funcționarea fortificațiilor romane, a Valului lui Traian și a dispunerii necropolelor tumulare din teritoriul delimitat de acest val. Prin recuperarea informațiilor arhivistice din zborurile aviației aliate din cel de-al Doilea Război Mondial și coroborarea acestora de fotografiile oblice efectuate în cursul proiectelor recente, a putut fi recompusă o

mare parte din suprafața distrusă în ultimele șapte decenii, în care industrializarea extensivă (în special ISPA–SIDEX) și dezvoltarea accelerată a orașului spre S au distrus o foarte mare parte dintre situri.

Un alt studiu de caz, dar de mai mică amploare, este fortificația antică de la Luncavița, dealul Milan.

Câteva considerații cu privire la cerceii cu spinul în formă de S descoperiți pe teritoriul Daciei romane – Ana Cristina Hamat (MBM Reșița)

Acest tip de cercei este relativ răspândit în Imperiul Roman, reprezentând evoluția unor modele de inspirație elenistică, prezent atât în descoperirile arheologice, cât și în reprezentările de piese de podoabă pe monumentele funerare. Cerceii cu spinul în formă de S au numeroase variante, fiind astfel un tip relativ longeviv și la modă începând cu secolul al II-lea și până târziu, în secolul al IV-lea.

Dacă la origini acești cercei reprezintă chintesența opulenței elenistice, în lumea romană modelele sunt mult simplificate. În formele simple, acest tip de cercei putea fi realizat în atelierele provinciale, dar formele mai elaborate sunt atribuite unor centre de producție aflate în partea estică a Imperiului. Astfel, piesele din Dacia ar putea fi considerate drept importuri.

În Dacia, astfel de piese au fost descoperite în mai multe locuri – *Drobeta, Ulpia Traiana, Dierna, Apulum și Tibiscum*, încadrarea cronologică acoperind întreaga existență a provinciei. Analogii apropiate pieselor descoperite în Dacia apar în necropola de la *Viminacium*, la Mala Kopasnica, *Oescus, Sexagenta Prisca*, pe teritoriul Dobrogei, la *Tomis* și *Capidava*, precum și în diferite situri de pe teritoriul Bulgariei de azi.

Perspective actuale în arheomuzicologie: artefact, patrimoniu intangibil și reflecție antropologică – Theodor E. Ulieriu-Rostás (U București)

În ultimii 20 de ani, cercetarea interdisciplinară a practicilor muzicale în Antichitate a cunoscut o expansiune fără precedent în spațiul universitar european și extra-european. Această dezvoltare este evidentă atât în plan instituțional și într-o bibliografie crescândă, cât și la nivelul travaliului metodologic de definire a acestui domeniu de cercetare situat la intersecția arheologiei clasice cu (etno)muzicologia, filologia și istoria socio-culturală în sens larg. Pornind de la o serie de exemple preluate din arealul culturii greco-romane, comunicarea de față își propune să aducă în atenția publicului de specialitate atât rolul fundamental jucat de artefactul muzical și contextul arheologic în cercetarea arheomuzicologică, cât și relevanța acesteia din urmă pentru arheologie. În ton cu dimensiunea performativă intrinsecă artefactelor muzicale, prezentarea va atinge problema demersurilor reconstrucționiste ca metodă științifică, precum și ca formă de protejare a patrimoniului și valorificare a cercetării arheologice în spațiul public.

Un mormânt sarmatic descoperit la Dridu – Liana Oța (IAB), Migdonia Georgescu (MNIR), Zizi Baltă (MNIR), Valeriu Sîrbu (MB), IAB

În partea nord-estică a tell-ului gumelnițean de la Dridu au fost descoperite două morminte, dintre care unul a fost considerat sarmatic de către autorii săpăturilor (Ion Nestor și Eugenia Zaharia). Mormântul a fost publicat acum mai bine de cinci decenii, însă fără descrieri detaliate ale pieselor de inventar și fără ilustrație. Ne-am propus să reluăm discuția asupra acestui complex funerar, care se dovedește interesant din mai multe puncte de vedere: este unul dintre foarte puținele morminte de adolescente descoperite în Muntenia; inventarul este relativ numeros și cu un mod de alcătuire particular (caracterizat prin absența ceramicii și depunerea pieselor de podoabă și de toaletă); unele dintre piesele de inventar (cu precădere măgelele) au o compoziție specifică.

Date preliminare asupra faunei descoperite la Sibiu – „Piața Mică” și unele informații asupra dietei comunităților săsești în secolele XV–XVII – Georgeta El Susi (IAB)

Cercetările arheologice executate în anul 2005, în Piața Mică de la Sibiu, au permis recoltarea a 3096 oase de animale, dintre care 2674 fragmente provenind de la 11 specii domestice (vită, oaie, capră, porc, cal, câine, pisică, găină, rață, gâscă, porumbel) și cinci specii vânată (cerb, căprior, mistreț, iepure, urs). Oasele au apărut în umplutura unor gropi mari de deșeuri, inițial utilizate drept gropi de provizii. Umplutura gropilor conținea oase întregi, din extremitățile distale ale membrilor (metapodii, falange) – mai ales, de vită, oaie, capră, probabil în zonă funcționând o măcelărie. De asemenea, au fost descoperite schelete întregi (sau aproape întregi) de câine, pisică, purcei de lapte morți la naștere sau nenăscuți, provenite de la animale decedate. Calul este reprezentat prin oase întregi și unele fragmentate, dar nu există schelete întregi. În general, eșantionul faunistic este deosebit, surprinzând prin bogăția informației referitoare la talia, conformația corporală și tipurile rasiale ale unor specii domestice, precum și a datelor de paleo-patologie, de exploatare a respectivelor animale etc.

Un etalon medieval moldovenesc pentru măsurarea lungimii – Eugen Nicolae (IAB)

Autorul prezintă o piesă (bară) de bronz descoperită întâmplător în Republica Moldova, la E de barajul Stânca – Costești, în zona localității Șaptebani, raionul Râșcani, care prin formă, aspect și dimensiuni se dovedește a fi un etalon medieval moldovenesc pentru măsurarea lungimii – o jumătate de palmă. Până în prezent nu se cunosc pentru Moldova alte etaloane medievale pentru măsurarea lungimii, asemenea obiecte fiind în general foarte rare. Singurele comparații posibile sunt cu piese din perioada modernă.

Etalonul a fost realizat prin turnare, marcarea (ștanțare) și pilire și are dimensiunile $13,3 \times 1,2 \times 0,6$ cm. Din 61,5 g de metal comun s-a realizat prin turnare o bară de o lungime stabilită cel mai probabil după un alt etalon metalic. Pe bara încinsă s-a aplicat apoi, pe una dintre fețele mai late, în apropierea unuia dintre capete, o marcă cu cap de bour în cerc perlat, cu partea de sus înspre capătul barei. Ușoara deformare a barei prin aplicarea marcajului a fost corectată prin pilirea ambelor capete. Acest procedeu, ca și materialul din care a fost confecționată piesa (prea scump în epocă pentru un produs de serie), precum și faptul că marcajul a fost aplicat o singură dată, arată că nu poate fi vorba despre un etalon distribuit unui utilizator oarecare, ci despre un etalon ușor de transportat și de păstrat, folosit de autorități pentru a confecționa, cel mai probabil din lemn, etaloane pentru principalele unități de măsură (palma și multiplii acesteia, cum ar fi stânjenul sau prăjina), pentru a fi distribuite diverșilor utilizatori, și pentru a controla etaloanele deja folosite în țară.

Singurul criteriu de datare a etalonului metalic este aspectul capului de bour, foarte apropiat de reprezentările de pe monedele bătute în vremea lui Bogdan al III-lea (1504–1517). Palma domnească moldovenească din epoca modernă variază între 25,5 cm și 28,5 cm, deci etalonul descoperit la Șaptebani indică existența unei palme domnești de 26,6 cm în primele decenii ale secolului al XVI-lea.

Ustensile folosite în monetăria de la Alba Iulia aflate în colecția Muzeului Național al Unirii – Florin Ciulavu (MNU Alba Iulia)

În timpul cercetărilor arheologice desfășurate la Alba Iulia în anii 1953, 1963, 1968 și 2002, au fost dezvelite fragmente din zidurile monetăriei medievale și au fost descoperite obiecte care aparțineau artizanilor acesteia: suporturi pentru prese, creuzete, clești, vase ceramice ș.a. Majoritatea obiectelor se păstrează la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, iar o parte dintre ele la Muzeul de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca. Aproape toate materialele din monetărie, descoperite în săpăturile arheologice efectuate la Alba Iulia de către Dumitru Protase, Radu Heitel, Gheorghe Anghel și Vasile Moga, sunt inedite.

Autorul prezintă ustensile folosite de meșterii monetari, descoperite în cercetările arheologice din anii 1963 și 1968. Creuzetele sunt cele mai numeroase, acestea fiind de mai multe dimensiuni și forme, unele având mărci ale atelierelor unde au fost realizate. Sunt întâlnite mai multe tipuri de mărci, cu cartușe și inscripții diferite, aplicate pe fundul vasului sau pe toartă, acestea fiind cunoscute pe creuzete din mai multe monetării din Europa. Un caz special este reprezentat de mărci diferite aplicate pe un singur vas. Inventarul special este completat de două suporturi (blocuri de piatră) pentru susținerea preselor, clești folosiți la prinderea creuzetelor, vase ceramice din monetărie și din laboratorul monetăriei, diverse tuburi folosite pentru depozitarea unor substanțe etc. Obiectele prezentate fac parte din fazele medievală și premodernă a atelierului monetar din Alba Iulia.

The Workshop “Pleistocene – Early Holocene Studies: New Perspectives”

Abstracts

The study of Middle Paleolithic in Romania: past and current issues – Adrian Doboș (IAB)

Our understanding of the Middle Paleolithic in Romania has improved within the last two decades, mainly thanks to advances in the excavation methods, dating techniques, lithic and faunal analysis, etc.

This presentation will review the status of several important issues regarding the Middle Paleolithic in Romania: geochronological framework, interpretation of variability in the Middle Paleolithic technocomplexes, and novel approaches such as tephrochronology and stable isotope analysis.

Edge length and economizing behavior: examples from the Middle Paleolithic of Romanian Southern Carpathians – Gabriel Popescu (IR)

Recent studies of Palaeolithic technology suggest that raw material resource constraints, of any kind, are visible in the morphological variation of stone tool assemblages. In order to have a better understanding of the Pleistocene hominid behavior it is necessary to study lithic technology beyond the inferences of essentialist classifications.

Recent advances in theoretical and methodological approaches to lithic studies have led to new perspectives on past human behavioral systems, and have shown that the 20th century industrial paradigm, still widely used in Paleolithic archaeology, is not well suited to address research questions on Palaeolithic behavioral systems. One of these advances is the use of the Conservation Index, or edge length to mass index (i.e. EL/M). EL/M values are an estimate of the amount of edge produced from a given amount of stone. Considering a limited amount of stone (e.g. 1 kg) is brought to the site, EL/M estimates the efficiency with which that mass is converted into edge length. If the efficiency with which nucleus mass is converted into edge is a spatially and/or temporally variable concern, then we could, theoretically, be able to use EL/M values to track it.

This paper will document the technological responses to lithic resource constraints, of any kind, through the use of this raw material efficiency index expressed as the ratio of edge length to mass, to emphasize the efficiency with which a knapping strategy converted a mass of stone into flake edge.

The data set is represented by several assemblages from significant Paleolithic sites from the region of the Romanian Southern Carpathians, e.g. Nandru – Peștera Curată, Ohaba Ponor – Bordu Mare, and Baia de Fier – Peștera Muierii.

The Aurignacian in Romanian Banat and the dynamics of the European Aurignacian – Mircea Anghelinu, Loredana Niță (UV Târgoviște)

Previous research described the Aurignacian in the Romanian Banat as a late chrono-cultural echo of the Krems-Dufour facies, with geochronological estimations pushing some of the Banat occurrences close to (or even younger than) the LGM boundary (23 ka calBP). The obvious incongruence between this postulate and the wider European timing of the Aurignacian complex, heightened by the documented early chronology of the modern humans finds at Oase Cave (41 ka calBP), led to a comprehensive reevaluation the Banat key settlements at Românești, Coșava and Tincova, as part of a wider international collaborative initiative.

The newly documented chronology (TL and OS�) managed to establish a more accurate and much older chronology for the Banat Aurignacian, now framed in the common timespan for the European Early Aurignacian (around 40 ka calBP). The new chronology fits well the documented features of the lithic assemblages, which include all key features of the early Aurignacian stages.

However, such an old chronology, coupled with the “mixed” Proto-Aurignacian and Early Aurignacian features of the Banat lithic collections, is now seriously challenging most frameworks recently proposed for the evolution of the European Aurignacian as a whole. Much like other Central and Eastern European chronological or technological Aurignacian “outliers”, the Banat situation may thus provide a platform for a theoretical and empirical critique of these frameworks.

Geomorphology and Archaeology at Malu Dinu Buzea Palaeolithic site (Covasna county) – Marian Cosac, George Murăoreanu, Alexandru Radu, Loredana Niță (UV Târgoviște)

The reappraisal of the archaeological research for the Palaeolithic site at Malu Dinu Buzea (Covasna county) highlighted the acute necessity of involving geomorphological observations for a correct understanding not only of the sedimentary packages, but also of the context of the artifacts. Recent observations indicate a vertical and also horizontal displacement of the lithic material, due to periodic reactivation of an alluvial cone and the particularity of the deposit.

The analysis of the lithic assemblage revealed the existence of a single, heavily disturbed cultural unit, laying in a secondary position, alongside numerous naturally fragmented flint, sandstone, quartzite and limestone blocks. The largest part of the technological and typological features of the mostly local flint assemblage indicates a possible final Upper Palaeolithic timing for its origin, with no arguments in favor of a putative Aurignacian designation, and only several hints of a Tardenoisian one, both previously stated for what used to be recognized as a two-folded cultural sequence.

Preliminary Notes on the Palaeolithic Settlement at Toplița – Pârâul Baicăului (Harghita Department) – Mircea Anghelinu, Loredana Niță (UV Târgoviște)

The Palaeolithic settlement at Toplița – Pârâul Baicăului lies on the right bank of the Mureș River, close to the confluence with Baicău, a small tributary. It is the first Palaeolithic site excavated so far in this region of Eastern Transylvania. Recent research (2011–2013) revealed a rich lithic assemblage, the technological features of which seem to indicate a mainly knapping-oriented type of settlement occupation. The majority of the lithic artifacts were found in the upper part of the 2.30 m stratigraphical sequence. Most of the used raw materials consist of several types of locally available opal, showing different degrees of homogeneity; the chalcedony and the few flint varieties occur in much smaller

amounts, alongside isolated items of sandstone, menilith and black schist. The last three exogenous rocks are strikingly similar to those commonly found within Upper Palaeolithic lithic assemblages discovered in sites located on the Moldavian side of the Eastern Carpathians. Given the almost exclusive laminar production, the general microlithic aspect of the assemblage, and the occasional presence of Gravettian-like products, together with inversely retouched laminar blanks and a few double and simple burins, a Late Palaeolithic, possibly Epigravettian timing for the main activity concentration may be assumed. Some possible connections to the rich Upper Palaeolithic sequence on the Bistrița Valley, suggesting an extensive exploitation of the mountainous environment, are briefly discussed.

Cadre chronologique et caractérisation du Paléolithique à la périphérie des Carpates roumaines : douze années de recherche (2003–2014) – Alain Tuffreau (U Lille I), Roxana Dobrescu (IAB), Sanda Bălescu (U Lille I)

Des fouilles archéologiques concernant le Paléolithique à la périphérie des Carpates roumaines (Banat, Dobrogea, bassin du Prut, Oaș, Plaine du Danube) ont été entreprises dans le cadre d'une collaboration entre l'Institut d'Archéologie « Vasile Pârvan », les chercheurs d'autres institutions roumaines et la mission archéologique « Le Paléolithique de Roumanie » du Ministère français des Affaires étrangères. Les recherches visent à contribuer à une meilleure connaissance de deux périodes du Paléolithique, à la fois sur le plan chronologique et paléogéographique, le Paléolithique moyen et le Paléolithique supérieur dont il convient de reconsidérer l'interprétation des industries lithiques. Le choix des gisements s'est surtout porté sur des sites de plein air localisés dans des régions variées, à la périphérie de l'arc carpatique, pour avoir un bon aperçu des différents contextes stratigraphiques et des diverses matières premières utilisées au Paléolithique moyen et au Paléolithique supérieur.

Plusieurs opérations de terrain ont été entreprises sur la chronostratigraphie des séquences loessiques qui a été réévaluée par des datations IRSF permettant d'établir le cadre temporel des occupations humaines et de reconsidérer l'attribution chronologique de plusieurs gisements du Paléolithique moyen et du paléolithique supérieur.

Les fouilles ont concerné les gisements suivants : Mitoc Valea Izvorului (collaboration avec V. Chirica) ainsi que Buda et Lespezi (travaux en cours) dans les bassins des rivières Prut et Bistrița, Zăbrani dans le Banat (collaboration avec V. Boroneanț), Boinești dans l'Oaș, Giurgiu – Malu Roșu (collaboration avec E. Alexandrescu), La Vii 1 à Ciuperceni et Vădastra dans la Plaine du Danube ainsi qu'une grotte en Dobrogea, La Adam (collaboration Institut de Spéléologie « Emil Racoviță »).

Buda, Lespezi (départ. de Bacău). Fouilles 2012–2013 – Alain Tuffreau (U Lille I), Roxana Dobrescu (IAB), Loredana Niță (UV Târgoviște), Adrian Doboș, Valentin Dumitrașcu (IAB), Alexandru Ciornei (IR), Antoine Kostek (U Lille I)

Le gisement de Buda (commune de Blăgești, département de Bacău) se situe au lieu-dit Dealul Viilor sur le flanc des collines subcarpatiques qui dominent la vallée de la Bistrița. Deux niveaux archéologiques ont été fouillés en 2012 et 2013 à la partie inférieure de limons d'un peu moins de deux mètres d'épaisseur. Le matériel recueilli comprend une industrie lithique attribuable à du Gravettien et de nombreux ossements appartenant à du Bison. Le gisement de Buda est un site d'abattage de troupeaux lors de leurs migrations saisonnières. La présence de charbons de bois et de concentrations d'ocre indique que le site correspond aussi à une halte de chasse de courte durée pour des chasseurs qui se déplaçaient à la poursuite des troupeaux d'herbivores.

Les travaux ont aussi concerné le gisement de Lespezi, situé en fond de vallée à quelques kilomètres en aval de Buda qui recèle six niveaux archéologiques dans une séquence loessique de plus de six mètres d'épaisseur mais couvrant un champ chronologique relativement court, vers 18 ka d'après les datations ^{14}C réalisés à l'époque des anciennes fouilles. Un levé stratigraphique a été effectué pour déterminer la position des niveaux archéologiques. Des fragments osseux et des charbons de bois ont été découverts à différentes profondeurs de la séquence loessique.

Des prospections ont également été réalisées dans le cours inférieur de la Bistrița en amont de Lespezi et de Buda pour déterminer la provenance des roches qui ont servi à la confection du matériel lithique de Buda et de Lespezi.

Hunting for a living. A zooarchaeological review of the Upper Palaeolithic sites Buda and Lespezi, Eastern Romania – Valentin Dumitrașcu (IAB), Ștefan Vasile (U București)

The Upper Palaeolithic sites Buda and Lespezi were excavated in the 1950 and 1960, but recent research was resumed in 2012. Both sites are very rich in animal bones, with assemblages dominated by bison, reindeer and horse. Although they are only a few km apart, and have functioned in a relatively similar time frame, the specificity of the animal bone collections differs significantly. Based on the published data, as well as on personal studies of the animal bones from the earlier and more recent excavations, we will try to infer some characteristics the specific human behaviour related to hunting and the processing of the animal carcasses.

Foragers, fishers and farmers in the Aegean (10,000–6,000 calBC) – Agathe Reingruber (DAI Berlin)

The climatic conditions at the transition from the Pleistocene to the Holocene caused dramatic geomorphologic changes in the Aegean. The raise of the global sea level (c. 120 m) affected the peninsula heavily as did also tectonic deformations: land bridges were disconnected and peninsulas turned into islands. Communities living in the region reacted to these dramatic changes by adapting to the new conditions, specializing in certain practices and activities to the effect that e.g. the toolkit of the Pleistocene foragers that included mainly microliths for hunting was enlarged during the Early Holocene by fishing equipment.

Seafaring in the Aegean can be traced back to the Final Palaeolithic due to the occurrence of obsidian from the island of Melos – this raw material connected the whole of the Aegean world being used also near the Western Anatolian coast since latest 6,600 calBC. Yet, not only the use of this raw material and specific types of stone and bone tools, but also the burial rites allow us to conclude that the Late Mesolithic fishers and hunters were actively involved in the spread of the Neolithic way of life in the Aegean between 6,600 and 6,000 calBC.

Drills, beads and Balkan Flint: new research at Schela Cladovei – Clive Bonsall (UE-SHCA), Adina Boroneanț (IAB), Peter Groom (IR)

Excavations at the site of Schela Cladovei in southwest Romania have produced abundant evidence of the manufacture of flat disc beads during the Early Neolithic, c. 6000–5600 calBC. The beads were made mainly from greenish-coloured stones with hardness of less than 5 on Mohs scale. The recovery of finished beads, preforms, stone debitage and flint micro-drills from the same archaeological contexts, combined with the results of drilling experiments, have provided insights into the manufacturing process. The archaeological evidence and the results of experimental studies are discussed in the context of Early Neolithic bead manufacturing in Southeast Europe.

Early Holocene human occupation in the Lower Danube wetland. Current and future research in Teleorman County, Southern Romania – Pavel Mirea (MJ Teleorman), Steve Mills (CU), Mark G. Macklin (AU)

The research area is the Danube floodplain between Turnu Măgurele and Zimnicea in southern Teleorman County. In terms of archaeology, the area has not been systematically investigated. During the twentieth century, and especially before the late 1960s to early 1970s, there were major landscape changes as result of massive desiccation and impoundment. Most prehistoric and ancient archaeological finds have been discovered incidentally.

The earliest traces of human habitation were identified on the loess terraces bordering the north of the Danube floodplain. Noteworthy is the research focused on the Upper Paleolithic at Ciuperceni, first carried out in the late 1970s, and then, more recently, between 2006 and 2008.

Other prehistoric evidence has been discovered during systematic research around Poiana village (formerly Flămânda) on former Danube terraces and the northern bank of former Lake Bercești. As a hypothesis, the oldest evidence could date to the Mesolithic, followed by the early and developed (late) Neolithic.

Starting in 2014, a collaborative research project between Cardiff and Aberystwyth Universities from the UK and the Teleorman County Museum from Romania aims to better understand this chronological sequence and the potential interaction between Mesolithic and early Neolithic communities. The project will also investigate the palaeoenvironmental and hydrological histories of the Danube and the impact of the river on human communities over time.

Abrevieri ale afilierilor instituționale/Abbreviations of Institutional affiliations:

AU – Universitatea Aberystwyth/Aberystwyth University

BNR – Banca Națională a României/Romanian National Bank

CI/IR – Cercetător independent/Independent Researcher

CMJ Piatra Neamț – Complexul Muzeal Județean Piatra-Neamț/The County Museum Piatra-Neamț

CMNM Iași – Complexul Muzeal Național Moldova Iași/Moldova National Museum, Iași

CNBAR – Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române, București/The Numismatic Cabinet of the Library of the Romanian Academy, Bucharest

CNMCD Târgoviște – Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească”, Târgoviște/“Curtea Domnească” National Museum, Târgoviște

CU – Universitatea Cardiff/Cardiff University

DAI Berlin – Deutsches Archäologisches Institut Berlin/German Archaeological Institute

IAB – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București/“Vasile Pârvan” Institute of Archaeology, Bucharest

IA-FR – Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer”, București/“Francisc I. Rainer” Institute of Anthropology, Bucharest

IA Iași – Institutul de Arheologie, Iași/Institute of Archaeology, Iași

IAIA Cluj – Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca/Institute of Archaeology and Art History, Cluj-Napoca

- INFIN-HH – Institutul Național de Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei”, București/“Horia Hulubei” Institute of Nuclear Physics, Bucharest
- ISAIM – Institutul pentru Studii de Apărare și Istorie Militară, București/Defence and Military History Studies Institute, Bucharest
- MA Mangalia – Muzeul de Arheologie „Callatis”, Mangalia/The “Callatis” Archaeology Museum, Mangalia
- MB – Muzeul Brăilei/Brăila Museum
- MBM Reșița – Muzeul Banatului Montan, Reșița/Museum of Mountain Banat, Reșița
- MCDR Deva – Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva/Dacian and Roman Civilisation Museum, Deva
- MCG Oltenița – Muzeul Civilizației Gumelnița, Oltenița/Museum of the Gumelnitsa Culture, Oltenița
- MCPN – Ministerul Culturii și Patrimoniului Național/Ministry of Culture and National Heritage
- MINAC – Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța/The National Museum of History and Archaeology, Constanța
- MJ Argeș – Muzeul Județean Argeș/Argeș County Museum
- MJ Buzău – Muzeul Județean Buzău/Buzău County Museum
- MJ Ialomița – Muzeul Județean Ialomița/Ialomița County Museum
- MJ Olt – Muzeul Județean Olt/Olt County Museum
- MJ Teleorman – Muzeul Județean Teleorman/Teleorman County Museum, Alexandria
- MJ Vâlcea – Muzeul Județean Vâlcea, Râmnicu Vâlcea/Vâlcea County Museum
- MJERG Caransebeș – Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță, Caransebeș/County Museum of Ethnography and of the Border Regiment, Caransebeș
- MJIA Prahova – Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova/Prahova County History and Archaeology Museum
- MN Brukenthal – Muzeul Național Brukenthal, Sibiu/Brukenthal National Museum, Sibiu
- MNCR – Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe/National Museum of the Eastern Carpathians, Sfântu Gheorghe
- MNIR – Muzeul Național de Istorie a României, București/National History Museum of Romania, Bucharest
- MNIT – Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca/The National Museum of Transylvania, Cluj-Napoca
- MNU Alba Iulia – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia/National Museum of [Romanian] Union, Alba Iulia
- MO Craiova – Muzeul Olteniei, Craiova/The Oltenia Regional Museum
- MRPF Turnu Severin – Muzeul Regiunii Porțile de Fier, Drobeta-Turnu Severin/The Iron Gates Regional Museum, Drobeta-Turnu Severin
- MSC Miercurea Ciuc – Muzeul Secuiesc al Ciucului, Miercurea Ciuc/The Ciuc Szekely Museum, Miercurea Ciuc
- U București – Universitatea București/University of Bucharest
- UBB Cluj – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca/„Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca

UCDC București – Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București/“Dimitrie Cantemir” Christian University, Bucharest
UE–SHCA – University of Edinburgh, School of History, Classics and Archaeology
ULB Sibiu – Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu/“Lucian Blaga” University, Sibiu
U Lille 1 – Université Lille 1, Sciences et Technologies UMR 8164 Halma – IpeL/Lille University 1
USH București – Universitatea „Spiru Haret”, București/“Spiru Haret” University, Bucharest
USM Chișinău – Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău/Moldova State University, Chișinău
UV Târgoviște – Universitatea „Valahia”, Târgoviște/“Valahia” University, Târgoviște
UV Timișoara – Universitatea de Vest, Timișoara/West University, Timișoara
U Wien – Universität Wien/University of Vienna